

The Status of the Concept of Atmosphere in Hermann Schmitz's New Phenomenology

Ehsan Moraveji

PhD in Philosophy, Department of Philosophy, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tebran, Iran. e.moraveji@srbiau.ac.ir

Parviz Ziashahabi (corresponding author)

Assistant Professor of Philosophy Department, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tebran, Iran. pziashababi@yahoo.com

Malek Hosseini

Assistant Professor of Philosophy Department, Iranian Institute of Philosophy, Tebran, Iran. malek.hosseini@irip.ac.ir

Abstract

This paper seeks to analyse the concept of atmosphere in the philosophical system of Hermann Schmitz, the founder of New Phenomenology, as a fundamental concept for understanding his philosophical system; he uses this concept to transcend the duality of subject-object as well as to show the hidden realities and the foundations of lived experience of reality, by looking at how phenomenological analysis is revealed. Beside being used in sciences such as physics, meteorology, and psychology, the term also refers to the atmosphere as a concrete phenomenon; it is also an evidence of his understanding the phenomenology and reformulating it. This paper aims to show the connection between the concept of the felt-body (Leib), as the theoretical core of his work, and space and emotion as other key concepts in his philosophical system, by using the structural analysis of the concept and the phenomenon of atmosphere. The result of the analysis in this paper shows the special place of the concept of atmosphere in Schmitz's philosophical system and its prominent role in establishing his method of New Phenomenology.

Keywords: Atmosphere, New Phenomenology, Space, Emotion, Felt-body.

Type of Article: **Original Research**

Received date: **2021.6.14**

Accepted date: **2021.7.25**

DOI: [10.22034/jpiut.2021.46530.2868](https://doi.org/10.22034/jpiut.2021.46530.2868)

Journal ISSN (print): **2251-7960** ISSN (online): **2423-4419**

Journal Homepage: www.philosophy.tabrizu.ac.ir

Every great and systematic philosopher determines the way to enter his theoretical system, which can be achieved through reading his texts. The concept of Atmosphere in Hermann Schmitz's theoretical system and his New Phenomenology is one of these main ways because the sum of the major concepts he speaks of, such as surfaceless space, felt-body/lived-body, and emotions, is epistemologically and methodologically crystallized in this concept. Therefore, a methodological understanding of this concept - as a holistic concept - can help in better understanding the whole of his theoretical system. The concept of Atmosphere was first introduced to phenomenological philosophy in 1969 by Schmitz. This concept specifically connects the subjective and objective and tries to bridge the gap between the two. The Atmosphere in Schmitz's philosophical system also plays a phenomenological role from a methodological point of view, and directly shows the basic way of thinking and dealing with phenomena.

Here we purpose two main goals: first, the unity of cognition (felt-bodily cognition through the emotions that flow in the Atmospheres) and method according to Schmitz; and second, showing the details of the atmosphere as a concept that can take a holistic view of Schmitz's philosophical system and his methodology in New Phenomenology. Facing the theory of Atmosphere, in addition to understanding its methodological importance (its practical application in research that is somehow influenced by the phenomenological method), the epistemological importance of the concept of Atmosphere also becomes apparent.

In the traditional understanding of the gap between subject and object, as well as the new understanding of the phenomena and its structure, Schmitz encounters issues which, in his view, are outside the focus of the philosophical tradition and have not been phenomenologically and properly addressed; for this purpose, he pays special attention to the concept of felt-body. Considering the situation of the felt-body in interpreting the way in which the process of cognition is realized and the meaning of reality is perceived, changes the presupposition of the intentional relation that is the basis of phenomenological thinking. The

felt-body becomes the main aspect of personality-subjectivity, instead of the soul. Also, in Schmitz's philosophy, the inner-private space of the soul is no longer the custodian of subjectivity, but the felt-body is responsible for it. What is very closely related to the phenomenon of the felt-body and accommodates it is the phenomenon of the Atmosphere. The Atmosphere corresponds to a perception of reality that does not refer to any concrete object or sensory perception; what matters is the way the felt-body exists in the environment, insisting, and showing a meaningful relation in which only communication can have a more concrete meaning; felt-bodily type of communications. The Atmosphere is a special phenomenon that, for Schmitz, involves all phenomena. The Atmosphere cannot be understood as a hierarchical phenomenon that puts other phenomena below it, but it should be considered as a focal point that carries different directions and meaning is formed in relation to it.

According to Schmitz, the concept of Atmosphere has been studied in two contexts; on the one hand in physics (meteorology) and on the other in psychology and moods. At first glance, such an application is based on the supposed distinctions in dualities such as the sensual and the physical, the material and the spiritual, the subjective and the objective. But Schmitz intends to break through this dichotomy and create a new connection between them and offer a new approach to understanding what is represented by the concepts of subject and object. Consequently, in view of the unity and oneness which he refers to through the Atmosphere, neither the subjective nor the objective aspect of this concept takes precedence for him, but he wants to look at both sides of the phenomenon in a new way, by redefining the phenomenon and the concept of Atmosphere.

Atmosphere in Schmitz's philosophy represents a new understanding of the concepts of emotion and felt-body. The felt-body is deeply affected by the external Atmosphere and is not reduced to the inside. As a result, emotions are no longer things that belong exclusively to and within the subject, but invade us beyond our control. The importance of the connection of the Atmosphere to the felt-body in Schmitz's thought is

that we first encounter the Atmosphere through the felt-bodily emotions. For Schmitz, the felt-body does not play the role of a perceptual subject, but considering its states means a different understanding of the interaction between the subject and the object of cognition, which changes the intentional relation. In addition, the way in which our felt-body reveals itself to us reflects its emotional and affective side, and phenomenological analysis must begin here; this is what we seek to discover subjective facts. Accordingly, the felt-bodily experience is the main method required to understand all phenomena, and New Phenomenology puts the main structure of attention that is related to the felt-body as a condition of its possibility. As Schmitz removes the distinction between sensory perception and emotions, he also eliminates the distinction between inside and outside, and considers the felt-bodily emotions and felt-body as the main determinant of the understanding of the Atmosphere. Atmospheres are subjectively and objectively, psychologically and physically, integrated into the felt-body, and all the distinctions marked by these concepts are now being redefined.

With such an attitude towards the felt-body, the Atmosphere enters a new analysis of phenomenology. The importance of Schmitz's New Phenomenology is determined by the concept of the Atmosphere through two-way analysis and looking at both sides of the phenomenon. From a methodological point of view, the Atmosphere is neither merely subjective nor objective, but half-thing in between. Therefore, considering Schmitz's two-way analysis and presenting a new reading of the concept of soul, a step towards overcoming the duality created between the subjective and the objective by defining the space of emotion as the in-between space (Zwischenraum) is something between (Zwischen) the subject and the object has been removed. In such a situation, it does not matter to the felt-body that we resolve our emotions with our thoughts. The felt-body senses emotions anyway. But if we place emotions in in-between space as atmospheres, we no longer have to worry about what is psychological-mental and what is physical, and as a result, one can hope, to some extent, for a new opening in the great problem of western thought, which

attributes to the psyche (soul) anything that it cannot clearly attribute to the physical body.

Finally, the New Phenomenology is literally based on the phenomenon of being here and being now, and seeks to provide a principled orientation for such an understanding of the phenomenon. The concept of Atmosphere plays a prominent role in this project and it can be concluded that its understanding is inextricably linked with understanding the idea of New Phenomenology in redefining philosophy as “human self-reflection is to find oneself in one’s surrounding world”. Accordingly, the Atmosphere - as a concrete phenomenon or a methodological concept - can function as a reading of Schmitz’s philosophy as a whole.

References

- 0 Schmitz, Hermann (1965) *System der Philosophie*, Bd. II, 1. Teil: Der Leib, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1969) *System der Philosophie*, Bd. III: Der Raum, 2. Teil: Der Gefühlsraum, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1990) *Der unerschöpfliche Gegenstand. Grundzüge der Philosophie*, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1996) *Husserl und Heidegger*, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (2003) *Was ist Neue Phänomenologie?*. Rostock: Koch Verlag.
- 0 Schmitz, Hermann (2011a) *Der Leib*, Berlin/Boston: De Gruyter.
- 0 Schmitz, Hermann, Mu‘llan, R.O. and Slaby, J. (2011b) “Emotions outside the box, the new phenomenology of feeling and corporeality”, *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 10(2): 241–259.
- 0 Schmitz, Hermann (2014a) *Atmosphären*, Freiburg/München: Karl Alber.
- 0 Schmitz, Hermann (2014b) *Kurze Einführung in die Neue Phänomenologie*, Freiburg/München: Karl Alber.

مجله علمی پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز

سال ۱۶ / شماره ۳۸ / بهار ۱۴۰۱

جایگاه و نقش مفهوم اتمسفر در پدیدارشناسی نوین هرمان اشمیتس

احسان مروجی

دکتری فلسفه، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. e.moraveji@srbiau.ac.ir

پرویز ضیاءشهابی (نویسنده مسئول)

استادیار گروه فلسفه، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. pziashahabi@yahoo.com

مالک حسینی

استادیار گروه فلسفه غرب، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، تهران، ایران. malek.hosseini@irip.ac.ir

چکیده

در مقاله حاضر کوشش می‌شود مفهوم اتمسفر در نظام فلسفی هرمان اشمیتس، بنیان‌گذار پدیدارشناسی نوین، واکاوی شود تا از رهگذر این مفهوم راه برای فهم پدیدارشناسی نوین او بر ما گشوده گردد. مفهوم اتمسفر یکی از مفهوم‌های بنیادین برای فهم نظام فلسفه اشمیتس است، مفهومی که او آن را، با نگاه به چگونگی آشکارسازی پدیدارشناختی، برای عبور از دوگانه سوژه-ابژه و نیز نشان دادن واقعیت‌های پنهان و مبانی تجربه زیسته واقعیت به کار می‌بندد. این اصطلاح علاوه بر کاربردی که بیشتر در علوم هم‌چون فیزیک و هواشناسی و روان‌شناسی داشته است، به پدیداری انضمامی اشاره دارد؛ همچنین گواهی بر روشی است که اشمیتس پدیدارشناسی را درک و دوباره طرح‌ریزی می‌کند. هدف در این مقاله آن است که با بهره‌گیری از واکاوی ساختاری مفهوم اتمسفر، پیوند آن را با مفهوم تن به‌عنوان هسته نظری کار اشمیتس، و فضا و احساس به‌عنوان دیگر مفهوم‌های مهم و کلیدی در نظام فلسفه او نشان دهد و سرانجام مقایسه‌ای میان واکاوی اشمیتس و سایر پدیدارشناسان به‌ویژه هایدگر از مفهوم حال‌وهوا به‌عنوان مفهوم هم‌پیوند با اتمسفر در سنت پدیدارشناسی انجام دهد. نتیجه به‌دست آمده از تحلیل در این مقاله نمایان‌گر جایگاه ویژه مفهوم اتمسفر در نظام فلسفی اشمیتس و نقش مهم آن در پی‌ریزی روش پدیدارشناسی نوین اوست.

کلید واژه‌ها: اتمسفر، پدیدارشناسی نوین، فضا، احساس، تن، حال‌وهوا.

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۳

مقدمه

مفهوم اتمسفر (Atmosphäre)، از مفاهیمی است که در پدیدارشناسی و پژوهش‌های پدیدارشناسانه از نیمه دوم سده بیستم تا امروز جایگاه ویژه‌ای یافته است. مفهوم اتمسفر، با اهمیتی نظری، به طور مستقل نخست توسط هوبرت تلباخ (Hubert Tellenbach) -روان‌پزشک آلمانی- مطرح شده است. تلباخ یافته‌های خود را در حوزه‌های پزشکی، فرهنگ و تاریخ درهم آمیخته و خوانشی نو از مفاهیمی همچون اتمسفر ارائه داد. وی اتمسفر را به مثابه کیفیتی بینا-سوژگانی فرار و گریزان، اما بنیادین و ضروری در نظر گرفت که به‌ویژه با ادراک به واسطه حس بویایی و چشایی پدید می‌آید و به نوزاد تازه متولد شده اعتماد لازم را برای رشد صحیح شخصیت می‌دهد. تلباخ اتمسفر را ورای تمامی افراد قرار می‌دهد اما با این حال او از مجموع سوژکتیویته افرادی که می‌توانند تبادلات بین-فردی داشته باشند آغاز می‌کند (Tellenbach, 1968).

نخستین بار هرمان اشمیتس (Hermann Schmitz) بود که مفهوم اتمسفر را در سال ۱۹۶۹ وارد فلسفه پدیدارشناسی کرد. بر پایه گفته او، این مفهوم به طور خاص امر سوژکتیو و ابژکتیو را به یکدیگر پیوند می‌دهد و شکاف میان این دو را پر می‌کند (Schmitz, 2014a: 10) که نه تنها در فلسفه بلکه در چارچوبی میان رشته‌ای نیز کاربرد دارد. در عین حال، اتمسفر اصطلاحی است که برخی از مسائل و مشکلات سنتی فلسفه را دوباره برجسته و روشن می‌کند. اشمیتس نظریه اتمسفر خود را نخستین بار در سال ۱۹۶۹ در بخش دوم اثر خود با عنوان فضای احساس (Der Gefühlsraum) از مجلد سوم نظام فلسفه (System der Philosophie) با نام فضا (Der Raum) ارائه می‌کند (Ibid, 1969: 98)؛ با این حال، در این اثر، مفهوم اتمسفر هنوز مفهومی اصلی نبوده اما نمایان‌گر یکی از مهم‌ترین پشتوانه‌های نظریه احساس است. مفهوم اتمسفر در اندیشه اشمیتس در درجه نخست به عامل اصلی تعیین‌کننده فضای احساس، یعنی مفاهیم فضا و احساس مربوط می‌شود. نظریه متاخر او درباره اتمسفر، همان‌طور که سعی خواهیم کرد در این مقاله نشان دهیم با این دو مفهوم شکل گرفته است.

پس از اشمیتس به لطف پژوهش‌های گرنوت بومه (Gernot Böhme) رابطه انسان و جهان پیرامون با روشی جدید مورد بازاندیشی قرار می‌گیرد. توجه ویژه‌ای به مفهوم اتمسفر به عنوان مجموع واقعیت‌های ادراک شده، انجام می‌گیرد و در نتیجه این مفهوم وارد حوزه استتیک نوین^۱ (Neue Ästhetik) با موضوع شناخت حسی شده و کاربردی استتیک نیز می‌یابد. به عنوان نمونه، استتیک اتمسفر بومه بدون شک نمایان‌گر روح تازه‌ای در حوزه استتیک است، زیرا دوباره مسئله فراموش شده طبیعت را در کانون توجه قرار می‌دهد و همچنین ارتباط میان تجربه استتیک و طبیعت را به طور اکولوژیک نشان می‌دهد و تفسیر می‌کند. از سوی دیگر، پروژه بومه به طور ضمنی تجدید ایده نخستین استتیک و تقدم تجربه استتیک است. بومه به پیروی از پدیدارشناسی نوین اشمیتس (که اتمسفرها را چیزهایی می‌داند که در خارج موجود هستند)، اتمسفر (یا همان ادراک حسی استتیک) را فضایی تنظیم شده و به عنوان ابژه نخستین ادراک حسی در نظر می‌گیرد. وی به کاربرد این مفهوم در به تصویر کشیدن حالات توسط گوته، و همچنین به پژوهش‌های زبان‌شناسانه برادران گریم در *واژه‌نامه آلمانی (Deutsches Wörterbuch)* اشاره می‌کند (Böhme, 2009: 244). بومه اتمسفرها را قلمروی از حضور تنانه در فضا می‌داند (Ibid, 2003) که علاوه بر انسان، از اشیاء نیز سرچشمه گرفته و ایجاد می‌شوند (Ibid: 33). اتمسفرها برای بومه به ابژه‌ها و سوژه‌ها تعلق دارند و قابل تولید نیز هستند.

علاوه بر پژوهش گرنوت بومه، پژوهش‌های دیگری نیز در خصوص مفهوم اتمسفر از دیدگاه‌های گوناگون اعم از فلسفی و میان‌رشته‌ای انجام شده است که می‌توان به برخی از آن‌ها اشاره کرد. برای نمونه می‌توان اثر یورگن هاسه (Jürgen Hasse) درباره کاربرد اتمسفر در حیطه جغرافیای انسانی و مطالعات شهری را در نظر گرفت (Hasse, 2012)؛ او در این اثر از شهر به عنوان فضای زیسته عبور کرده و آن‌را به مثابه کیفیات محیطی در نظر می‌گیرد که در قالب تأثرات اتمسفریک بیان می‌شود. پژوهش دیگری که می‌توان نام برد اثر کریستین جولمی (Christian Julmi) است که درباره کاربرد نظریه اتمسفر در سازمان‌ها بر پایه پدیدارشناسی تن انجام شده که نخستین پژوهش در زمینه ارتباط میان پدیدارشناسی نوین به طور عام و نظریه اتمسفر به طور خاص در مدیریت و مطالعات سازمانی است (Julmi, 2015). همچنین می‌توان به

اثر دیگری در قالب مجموعه مقاله‌هایی از فیلسوفان و متفکران رشته‌های گوناگون که پژوهش‌های بسیار مفیدی در خصوص اشاعه پدیدارشناسی نوین و نظریه اتمسفر انجام داده‌اند اشاره نمود که درباره کاربرد نظریه اتمسفر در رشته‌هایی همچون معماری، پزشکی، جغرافیا و مطالعات شهری، مطالعات ادیان، موسیقی‌درمانی، علوم آموزشی و تربیتی است (Wolf & Julmi, 2020).

در زبان فارسی نیز پژوهش‌های انگشت‌شماری انجام شده است: مقاله‌ای به بررسی پدیدارشناسانه مفهوم فضای بدون سطح نزد اشمیتس می‌پردازد و در این‌جا نیز از آن بهره برده‌ایم (مروجی و دیگران، ۱۴۰۰)؛ همچنین مقاله‌ای که به اتمسفر به مثابه فضای بدون سطح پرداخته است و کاربرد این مفهوم را در طراحی فضاهای معماری با رویکرد پدیدارشناختی بررسی کرده است (امینی و دیگران، ۱۳۹۶).

باری، مفهوم اتمسفر در نظام فلسفی اشمیتس نقش ویژه‌ای دارد. این مفهوم نه تنها یکی از مفاهیمی است که اشمیتس به طور ویژه‌ای آن را مرتبط با تن و در نسبت با مفاهیم فضا و احساس بررسی می‌کند، بلکه به عنوان روش‌شناسی نقشی پدیدارشناسانه نیز دارد. به بیانی دیگر، مفهوم اتمسفر یکی از مفاهیم مهم پدیدارشناسی نوین اشمیتس است که به طور مستقیم روش اساسی تفکر او و شیوه مواجهه با پدیده‌ها را نشان می‌دهد. با توجه به مسائل عنوان شده، در این مقاله می‌کوشیم اهمیت مفهوم اتمسفر و به طور مشخص نقش روش‌شناختی آن را - که وجه متمایز پژوهش حاضر است - را در بستر پدیدارشناسی نوین اشمیتس نشان دهیم و این مفهوم را - از خلال توصیف^۲ و تحلیل پدیدارشناسانه - در نسبت با دو مفهوم فضا و احساس پیروانیم. همچنین از آن‌جایی که اشمیتس نخستین فردی نیست که احساسات را در فضایی میانه قرار می‌دهد و آن‌ها را همچون اتمسفرها در نظر می‌گیرد، نزدیک‌ترین مفهوم مرتبط با اتمسفر در سنت پدیدارشناسی یعنی مفهوم حال‌وهوا (Stimmung) در فلسفه هایدگر در نظر گرفته (Fuchs, 2000 & 2013) و وجوه اشتراک و افتراق این دو مفهوم نزد هایدگر و اشمیتس بررسی می‌شود.

همچنین، از آن‌جایی که پدیدارشناسی آبخور فکری و روش‌شناختی برخی از رشته‌های دیگر نظیر معماری، انسان‌شناسی، جغرافیای انسانی، جامعه‌شناسی و علوم تاریخی است و نیز به دلیل ارتباط این دانش‌ها با پدیدارشناسی به میانجی‌کاری روش‌شناسانه آن، در این مقاله سعی بر آن

است تا با توصیف و تحلیل جزئیات مفهوم اتمسفر نزد هرمان اشمیتس دو هدف واگشوده شود: نخست وحدت شناخت (شناختی تنانه به واسطه احساساتی که در اتمسفرها جاری هستند) و روش نزد اشمیتس و دوم نشان دادن جزئیات اتمسفر به عنوان مفهومی که می‌تواند نگاهی کل‌نگر به نظام فلسفی اشمیتس و روش‌شناسی او در پدیدارشناسی نوین داشته باشد. در این معنا مواجهه با نظریه اتمسفر سبب می‌شود که در کنار درک اهمیت روش‌شناسانه آن (کاربست عملی آن در پژوهش‌هایی که به نحوی متأثر از روش پدیدارشناسانه هستند)، اهمیت شناخت‌شناسانه مفهوم اتمسفر نیز بارز شود که این مسئله به‌خودی خود سبب غنای نظری-مفهومی پژوهش‌های بعدی تواند بود.

شکل‌گیری مفهوم اتمسفر در نسبت با مفهوم تن در پدیدارشناسی نوین

هرمان اشمیتس بنیان‌گذار و مروج پدیدارشناسی نوین (Die Neue Phänomenologie) است. او اندیشه فلسفی خود را میان سال‌های ۱۹۶۴ و ۱۹۸۰ در اثری با نام *نظام فلسفه (System der Philosophie)* در ده مجلد منتشر کرد که در آن با استفاده از روشی که به میزان قابل توجهی از پدیدارشناسی کلاسیک متفاوت است زمینه گسترده‌ای از تجربه‌های غیرارادی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این تفکر پدیدارشناختی از یک سو سنت آغاز شده با هوسرل را ادامه می‌دهد، اما از سوی دیگر آشکارا تغییر مسیر بنیادین و ریشه‌ای خود را بیان می‌کند^۴ (Schmitz, 2003:7-8). از آنجایی که پدیدارشناسی همواره در تاریخ خود پویا بوده است، اشمیتس با پدیدارشناسی نوین خود شتابی به مکتب فکری پدیدارشناسی می‌دهد و با موضوعات و مسائلی که مشخصه تحقیقات فلسفی معاصر در بستری گسترده‌تر است، تعامل می‌کند. این امر به طور گسترده‌تری، پدیدارشناسی در بستری نوین است و وظیفه‌اش به گفته خود اشمیتس «توانا ساختن تفکر برای پرداختن مفهومی به تجربه زندگی غیرارادی (Die unwillkürliche Lebenserfahrung)» است (Ibid, 2014a: 30). تجربه زندگی غیر ارادی هر آن چیزی است که به شکلی احساس شده برای انسان رخ می‌دهد بی‌آنکه از روی قصد پدید آمده باشد و به بررسی عملکرد ادراکات غیرارادی زیست انسان در نسبت با جهان پیرامون می‌پردازد.

یکی از نشانه‌های بنیادی پدیدارشناسی نوین که اشمیتس با توجه به ایده اساسی پدیدارشناسی آنرا حفظ کرده است، بازگشت به شکلی از دست‌یابی و درک واقعیت است که همیشه پیش از هر چیز با آن روبرو می‌شویم (Ibid: 9, 19). به بیان دیگر، این مسیری است که هوسرل نیز با شعار پدیدارشناسی به سوی خود چیزها (zu den Sachen selbst) - آنرا نشان داده است. با این حال، در مورد اشمیتس باید این شعار را تا حدودی انعطاف‌پذیرتر درک کرد زیرا هدف او خود چیزها نیستند بلکه چگونگی تصرف و تسخیر آنهاست. اشمیتس هدف اصلی را برای مطالعه تمامی پدیدارها، کشف حالت‌ها و ویژگی‌های اصلی آنها می‌داند. در پدیدارشناسی قدیم چنین چیزی به معنای دور شدن از ایده‌های ذهن‌گرایانه درباره راهی است که سوژه، شناخت خود را به عنوان ابژه‌ای خارجی به دست می‌آورد؛ به عبارتی، یعنی دور شدن از شکاف سوژه-ابژه. بر پایه نظر اشمیتس، راهی که واقعیت برای ما گشوده و قابل فهم کرده است به معنای چنین شکافی نیست بلکه دقیقاً نزدیکی و آشنایی متقابل قطب‌های شناختی سوژه و ابژه است. اشمیتس در مورد کشف واقعیت‌های سوژکتیو نیز سخن می‌گوید: «امر سوژکتیو برای من در معرض انفعال بودن (Das affektive Betroffensein)^۵ بالفعل و بالقوه است؛ بالقوه به این معنا که اگر به موضوعی توجه کنم از نظر انفعالی مرا در معرض و تحت تأثیر خود قرار می‌دهد» (Ibid: 15-16). مفهوم «در معرض انفعال بودگی» برای اشمیتس یک خودآگاهی بی‌واسطه، پیشاتأملی و بیان نشده است. بدون این مفهوم همه چیز خنثی و یکنواخت خواهد بود و هیچ دیدگاه اول شخصی وجود نخواهد داشت.

مسئله مهم دیگر، پرسش از چیستی پدیدار است که ما را در شناسایی بهتر پدیدارشناسی نوین و تمایز آن از انواع دیگر پدیدارشناسی یاری می‌کند. اشمیتس در مورد درک پدیدار می‌گوید:

«پدیدار برای هر شخص در یک زمان خاص عبارت است از وضعیت امری که وی در خصوص آن به‌طور جدی نمی‌تواند از این باور دوری گزیند که آن امر به یک واقعیت اشاره دارد» (Schmitz, 2014b: 12)

بنابراین، شخص ناگزیر است با وجود بیشترین تنوع ممکن در پیش فرض‌های ارادی خود، آنرا به همان ترتیب بپذیرد. در اینجا وضعیت (Situation) نسبی پدیدار نسبت به مفهوم امر

ذهنی ترجیح داده می‌شود. به عنوان مثال تعریفی را در نظر بگیرید که پدیدار را همان چیزی می‌داند که خود را نشان می‌دهد؛ چنین چیزی به آن چه خود را نشان می‌دهد بستگی دارد و این یک وضعیت است (Ibid, 2003: 1-2). بدین ترتیب، اشمیتس با چنین برداشتی از پدیدار در برابر پدیدارشناسی قدیم قرار می‌گیرد. پدیدارشناسی برای او به دانشی تجربی بدل می‌شود و پدیدار را با برداشت‌های عملی‌اش توضیح می‌دهد. برای او آن چه خود را نشان می‌دهد وضعیت امور است.

پدیدارها برای اشمیتس چیزهای ذهنی نیستند زیرا آن‌ها دلالت بر امکان دستیابی به ماهیت‌شان ندارند بلکه با توجه به عمل خاصی از تسخیر، برای هر فرد و در زمانی مشخص متعین می‌شوند، به این معنا که همیشه پیش فرضی فرهنگی-تاریخی وجود دارد که تسخیر آن پدیدار را از پیش تعیین می‌بخشد. از این جهت می‌توان گفت که اشمیتس بدین وسیله بر سویه سوژکتیو رابطه التفاتی پافشاری می‌کند اما نه به روشی ذهنی (Ibid: 15-16) همانند برنتانو و نه مانند هوسرل. بنابراین، پدیدارها چیزهایی هستند مربوط به نحوه ظهورشان برای ما. آن‌ها همیشه با توجه به برخی از چارچوب‌های مربوط به واقعیت و فهم آن، که از پیش مورد قبول قرار گرفته‌اند برای ما پدیدار می‌شوند. با این حال، بر خلاف هایدگر که به همان اندازه بر این پیش فرض از پدیدار پافشاری می‌ورزید که این روند پدیدارشناسی را مختل می‌کند، اشمیتس برای نشان دادن خود پدیدار، وضعیت توصیف شده را به عنوان بخشی برساننده از پدیدار می‌فهمد. به عبارت دیگر، برای اشمیتس همانند سایر پدیدارشناسان، افقی که در پس‌زمینه آن پدیدار رخ می‌دهد همراه با نمود آن ارائه می‌شود. با وجود این، واکاوی چنین چارچوب‌هایی از پدیدار، چنان که نزد هایدگر، به یک زمینه کلی و نمایی از معنا (هستی) منجر نمی‌شود بلکه آن را به صورت افقی هدایت می‌کند و سعی در نشان دادن تنوع و پیچیدگی معنای داده شده به این چارچوب‌ها دارد (Ibid: 3).

اشمیتس در مورد فهم سنتی شکاف میان سوژه و ابژه و نیز فهم نوین از پدیدار و ساختار آن، با مسائلی روبرو می‌شود که به نظر او خارج از کانون توجه سنت فلسفه است و پدیدارشناسانه و چنان که باید مورد توجه قرار نگرفته است. برای این منظور به مفهوم تن (Leib/felt-body)⁶ یا بدن دارای احساس توجه ویژه‌ای می‌کند. وی چارچوب مفهومی قوای شناختی را رد می‌کند؛

یعنی دیدگاهی که در آن ارتباط نفس و بدن تنها با توجه به فعالیت اندام‌های حسی شناخته شده و در تجربه به عنوان مجموعه‌ای از ادراکات حسی فردی و انضمامی شناخته می‌شود. اشمیتس به لحاظ نظری شکل اولیه پدیدار داده شده را برای ادراک بدن جسمانی تغییر می‌دهد، و آن دسته از شکل‌های موجود را که در این چارچوب نظری نمی‌گنجد کنار می‌گذارد. چنین خوانشی از مفهوم تن، به طور بنیادی دوگانگی نفس و بدن را که به فلسفه کلاسیک متعلق است زیر سوال می‌برد. آن‌چه به تن داده می‌شود نمی‌تواند به ادراک حسی تقلیل یابد، زیرا تن بر دامنه بسیار وسیع و متنوعی از بازنمایی‌های حسی تأثیر می‌گذارد. به گفته اشمیتس این نظر که علاوه بر نفس، بدن نیز دارای ادراک است، به تنهایی کفایت نمی‌کند. در این‌جا بحث بر سر این نیست که تن نقش سوژه‌ای مدرک را بر عهده بگیرد بلکه اتخاذ وضعیت تن از نظر پدیدارشناختی به معنای درک کاملاً متفاوتی از نحوه تعامل سوژه و ابژه شناخت است.

در برخورد با ایده کلاسیک پدیدارشناسی و روی آوردن به چیزی که پدیدارشناسی نوین خوانده شده است، لودویگ کلاگس (Ludwig Klages)، ماکس شلر و موریس مرلوپونتی افراد تعیین کننده‌ای برای اشمیتس هستند؛ زیرا برای آن‌ها مسئله بدن امر بسیار مهمی است. اما اشمیتس در مقایسه با آن‌ها به‌ویژه مرلوپونتی، گام متفاوتی برداشته است. تمایز میان بدن (Körper) و تن (Leib) در نگاه اشمیتس و مرلوپونتی متفاوت است (Blume, 2010: 307-311). اگر مفهوم تن را جسمیت بخشیده و به‌طور دوگانه‌انگارانه آن‌را در برابر بدن جسمانی قرار دهیم ممکن است دچار اشتباه شویم. تن، بدنی دارای احساس معنی می‌دهد؛ حالتی از وجود که نمی‌تواند از نمایان شدن‌اش به‌صورت سوژه آگاه در نوع خاصی از احساس جسمانی جدا تصور شود. این احساسات جسمانی از بن از چیزی که تحت عنوان حساسیت‌های جسمانی (bodily sensation) (در روان‌شناسی یا فلسفه تحلیلی ذهن) شرح داده می‌شوند متمایز هستند. تفاوت اصلی روش اشمیتس و مرلوپونتی در مسئله‌ای است که وی آن‌را «روح‌زدایی از احساسات» (Entseelung der Gefühle) می‌خواند. او این کار را بدون تقلیل احساسات به مواد و فرایندهای بدن جسمانی انجام می‌دهد. اشمیتس می‌گوید: «هنگامی که از تن (Leib) سخن می‌گوییم، منظورم بدن جسمانی (Körper) انسان یا حیوان که می‌توان آن‌را نگریست یا لمس کرد، نیست بلکه آن چیزهایی است

که در اطراف و دور و بر آن بدون داشتن اندام حسی مانند چشم یا دست احساس می‌شود» (Schmitz, 1990: 115). تمرکز اشمیتس بیشتر بر احساساتی است که به صورت غیرارادی تن را فرا می‌گیرند. تن (Leib) برابریستایی است که با بدن جسمانی انسان‌ها (Menschenkörper) متفاوت است. بدن جسمانی انسان همراه با دوام و پایداری پیوسته و خطوط اصلی یا طرح کلی سفت و سخت در همه جا با توجه به وضعیت‌ها و فواصل، توسط مکان‌های نسبی تعیین می‌یابد؛ اما تن (بدن دارای احساس) تمامی آن چیزهایی است که فرد در محدوده بدن جسمانی خود و حتی در خارج از مرزهای خود احساس می‌کند به خودش تعلق دارد، آن‌هم بدون استفاده از حواس پنج‌گانه. بدین‌سان، مفهوم احساسات در رویکرد اشمیتس بسیار اهمیت می‌یابد و نخست شامل کلیه هیجانات و انفعالات تنانه مانند ترس، درد، لذت، تهوع، انزجار و خستگی و کوفتگی است، و دوم شامل تمامی احساسات غیرارادی، و سوم همراه با مداخله و جریان محسوس و جاری‌وساری است تا آن‌جا که همگی در تن خود فرد نیز احساس شده و قابل درک باشند. چنین برداشتی از نظر فضا‌مندی (Räumlichkeit) و پویایی‌شناسی (Dynamik)، گونه کاملاً متفاوتی از بدن جسمانی است. شاید بتوان تصور کرد که تن کمی از بدن جسمانی خارج می‌شود و گسترده‌تر از مرزهای آن است. تن پایه و مبنای تجربیات نخستین است و این مسئله مربوط به مفهوم خود (self) است. همچنین تن مبنای این واقعیت است که چیزی، «این چیز» است، این‌همان است و امکان یگانگی دارد. تجربیاتی که از درگیر و در معرض بودن ابتدایی سرچشمه می‌گیرد همان چیزی است که اشمیتس آن‌را حضور نخستین می‌نامد؛ به عبارتی، من (Ich)، این‌جا (hier)، اکنون (jetzt)، وجود (sein) و این چیز (dieses) همان حضور نخستین تلقی می‌شود. این تجربیات در تن به اندازه‌ای که شخص می‌تواند آن‌را احساس کند، گسترش می‌یابد. چنین چیزی از این جهت اهمیت دارد که انسان را در معرض و تحت تأثیر قرار می‌دهد و سپس به چیزی تبدیل می‌کند که خودش است. تن برای اشمیتس همان وحدت کل‌نگر نفس و بدن و مفهومی پل‌زننده میان این دو است.

در نظر گرفتن وضعیت تن در تفسیر روشی که در آن فرایند شناخت تحقق می‌یابد و معنای واقعیت ادراک می‌شود، پیش فرض رابطه التفاتی را که اساس تفکر پدیدارشناسانه است تغییر

می‌دهد. حتی برای وضعیت ذهن‌گرایانه، تن مکانی است برای ارتباط میان موضوع شناخت و واقعیت مادی بیرونی؛ تن در این زمینه - هم برای خود ماده و هم برای ادراک حسی- به معنای اتصال و ارتباط درون و بیرون است؛ پیوندی که شرط امکان شناخت جهان بیرون است. تن برای اشمیتس به مثابه پیوستگی است اما با آن همانند دستگاه دکارتی - یعنی مبنایی مادی که روند روحی شناخت به آن متکی است- برخورد نمی‌کند. برعکس، تن برای اشمیتس بدن جسمانی دارای احساس است. بنابراین ویژگی پیوند آن و شرایط امکان شناخت جهان بیرون کاملاً حفظ می‌شود اما در عین حال تفاوت بنیادین میان دو قطبی که آن پیوند را یگانه می‌کند رد نمی‌شود. به عبارتی، بدن دارای قوای حسگانی است اما چنین چیزی بدین معنا نیست که برای ایجاد بازنمایی‌های حسی در ذهن، با سایر اجزای بدن تعامل دارد و بنابراین فعالیت قوای شناختی ادراک را به خودی خود و یگانگی آن را در یک شخصیت نفسانی تضمین کند. در عوض، حساسیت تن در خودش قرار می‌گیرد و نحوه ادراک تن، دیگر با استناد به نظریه قوای شناختی توجیه نمی‌شود. بنابراین، تن به جای نفس، به جنبه اصلی شخصیت-سوبژکتیویته تبدیل می‌شود. لازم به ذکر است که اشمیتس سوبژکتیویته و ابژکتیویته را به روش خاصی مفهوم‌پردازی می‌کند. از نظر او این دو به همان صورتی که در منطق دوگانه‌ها تصور می‌شود از یکدیگر جدا نیستند (مهم این است که بدانیم سوبژه‌ها و ابژه‌ها، سوبژکتیو و ابژکتیو نیستند بلکه سوبژکتیویته و ابژکتیویته به فاکت‌ها یا به‌طور گسترده‌تر به وضعیت و نسبت امور (Sachverhalten) اشاره دارند). در نتیجه، در فلسفه اشمیتس فضای درونی-خصوصی نفس متولی سوبژکتیویته نیست بلکه تن این وظیفه را بر عهده دارد. در این‌جا نقدی دوگانه‌انگار می‌تواند وارد شود که آیا این‌بار تمرکز به جای ذهن به بدن داده نشده است؟ می‌توان گفت، دوگانه‌انگاری نفس و بدن، جهان آگاهی و ادراک را به حوزه‌ای درونی و شخصی نسبت می‌دهد و احساسات را پدیدارهای ذهنی-شخصی به شمار می‌آورد که ناشی از تأثیرگذاری محرک‌های بیرونی در مغز فرد است (Fuchs, 2013: 1). ما در جهانی زندگی می‌کنیم که نه فقط فیزیکی است، بلکه مملو از تأثرات حسی، نوسانات احساسی، حال‌وهواها و اتمسفرها است که همگی از انواع کیفیات انفعالی هستند. ادراک و آگاهی از این موارد باید توسط مفهومی ممکن شود که بتواند در فضایی میانه قرار گیرد و احساسات و انفعالات را تجربه کند، که

مفهوم تن این وظیفه را بدون تقلیل آن‌ها به مواد و فرایندهای بدن جسمانی برعهده گرفته است، در واقع مفهوم تن حد میانجی ذهن و بدن است که قابل تحویل به هیچ‌یک نبوده و حتی قابل تحویل به محرک‌های بیرونی نیز نیست، با این همه ممکن کننده درک کیفیات انفعالی است (Fuchs, 2000: 193-251).

تن (بدن دارای احساس)، مفهومی با سرشتی از بن پدیدارشناختی است. پدیدار تن به آن‌چه افراد از بدن خود احساس می‌کنند اشاره دارد که بر عکس برای بدن فیزیکی که به صورت ایزکتیو قابل اندازه‌گیری باشد به هیچ وجه قابل احساس نیست (Parviainen, 2014). هدف پرداختن به این مفهوم ایجاد پیوندی قوی است میان آن‌چه انسان به واسطه حواس پنج‌گانه خود به میانجی بدن جسمانی (Körper) دریافت حسی می‌کند (empfinden) و آن‌چه به واسطه تن (Leib) به صورت انفعالی احساس می‌کند (fühlen).^۷ این دو سویه جدید ادراک واقعیت کاملاً متفاوت از موضوعات تفکر مدرن هستند زیرا تن به اندام‌های حسی تقلیل نمی‌یابد و بنابراین آن‌چه احساس می‌کند نیز به ادراکات حسی ناشی از اندام‌ها تقلیل نمی‌یابد. تن آن چیزی است که فرد می‌تواند از خودش در ناحیه (area) (و نه همیشه در محدوده‌ها) بدن‌اش همان‌طور که به او تعلق دارد و بدون استفاده از حواس پنج‌گانه و نیز طرح‌واره بدن ادراکی (perceptive corporeal schema) حاصل از تجربه، احساس کند. در ابهام ادراک حسی، که از منظر فلسفه سنتی بازنمودهای حسی شناختی محدودتر و واکنش‌های انفعالی ویژه سوژه را در برمی‌گیرد، اشمیتس بر تأثیرپذیری و انفعالیّت (Affektivität) تمرکز می‌کند. از این رو، بهتر است سخن بر سر تن باشد تا بدن ادراک کننده. از منظر پدیدارشناسی، بدن هرگز منزوی نیست بلکه همیشه در یک وضعیت (Situation) و در یک جهان پیرامونی (Umwelt) قرار می‌گیرد که در آن تنها می‌تواند به مثابه تن ظاهر شود (Schmitz, 2011a: 9-10, 15-16). به عبارت دیگر، آن‌چه تن به آن واکنش نشان می‌دهد تنها اجسام و اشیائی نیستند که با آن‌ها در تماس فیزیکی قرار می‌گیرد، بلکه به وضعیت خود در جهانی که در آن قرار دارد واکنش نشان می‌دهد. پدیدار تن نه بخشی از جهانی فیزیکی است زیرا به‌طور سوژکتیو تجربه می‌شود، و نه به سپهر درونی-خصوصی تعلق دارد زیرا به‌صورت فضامند تجربه می‌شود. از این رو، در پارادایمی دوگانه‌انگار جایی برای تن وجود ندارد و

به همین دلیل است که بیشتر آثار اشمیتس با انتقاد از این پارادایم آغاز می‌شود (Ibid, 1965, 2009, 2011b).

اشمیتس بر این نظر است که تن هنگامی که تک افتاده و منزوی باشد نمی‌تواند احساسی داشته باشد و این نشان‌دهنده رویکرد کل‌نگر (Ganzheitlich) او است. واکنش نشان دادن، سازگار شدن، مقاومت کردن و مواردی از این دست به این معناست که تن همیشه در وضعیتی که در آن قرار دارد به طور پویا خود را تنظیم می‌کند (Ibid, 2011a: 19). همچنین، یک وضعیت معین (همانند فهم ریاضیات جدید به ویژه ریاضیات دکارتی از واقعیت فیزیکی) هرگز به یک‌باره چارچوبی آماده و کامل نیست که بدن در آن قرار گیرد. جهان بیرون از ما و به‌ویژه تن‌های دیگر، تنها در صورتی برای مان قابل ادراک است که این پویایی را در نظر بگیریم. واقعیت بیرونی جدا از ادراک نخستین نیست بلکه با چنین ادراکی که در اطراف تن احساس می‌شود، تعین می‌یابد و به همین دلیل است که اشمیتس بر روی مفهوم تن تمرکز می‌کند. سرانجام می‌توان گفت، پویایی برجسته شده توسط چنین تعریف پدیدارشناسانه‌ای از رابطه میان تن و جهان پیرامون آن، بیان‌گر یک ویژگی اصلی برای فهم جدید حرکت بدن است (Ibid: 21).

اشمیتس این شیوه نوین ارتباط با بدن را در قالب نظریه‌ای انتزاعی که مطابق با نظریه سنتی شناخت‌شناسی قدیم باشد، ارائه نمی‌کند؛ بلکه برعکس، هنگامی که وی از تن سخن می‌گوید مخاطب خود را به تجربه‌ای شخصی و بی‌واسطه از تنانگی دعوت می‌کند (Schmitz et al, 2011b). او درباره دو امکان اصلی نگرش شخصی ما نسبت به چگونگی یافتن بدن خود سخن می‌گوید: یکی در سنت فلسفه یونان باستان، و دیگری یادآوری این مسئله که بدن برای ما چیزی بیگانه و خارجی نیست (Schmitz, 2011a: 1-2). شیوه‌ای که بدن ما به نوعی دیگرخودش را به ما نشان می‌دهد دقیقاً جنبه احساسی و انفعالی آن است. بدن ما جسمی است که با آن احساس خستگی، تندرستی، پرنرژی بودن، سردی و گرسنگی می‌کنیم. بدون شک این نخستین و اصلی‌ترین راه حضور بدن ما است. از نظر اشمیتس، تحلیل پدیدارشناسانه باید از چنین جایی و با توجه به روشی چنین بنیادین ارائه‌ای آغاز شود و این دقیقاً همان چیزی است که وی برای کشف امور واقع سوپژکتیو به دنبال آن است. چنین تحلیلی سایر شکل‌های ادراک و فهم بدن را به عنوان

ساختارهای نظری، بیشتر آشکار می‌کند. فلسفه بدن در دوران معاصر از ویژگی‌های اساسی بدن به نفع نتایج انتزاعی و نظری مطلوب غافل می‌شود. در نتیجه وجود چنین کمبودی، پدیدارشناسی نوین^۵ تن را به عنوان موضوع اصلی واکاوی خود در نظر می‌گیرد. تجربه تنانه نشان‌دهنده روش اصلی مورد نیاز برای فهم تمامی پدیدارها به طور کلی است. پدیدارشناسی نوین ساختار اصلی التفات (Intentionalität) را که در ارتباط با تن قرار می‌گیرد به عنوان شرط امکان خود آشکار می‌سازد.

آنچه با پدیدار تن ارتباط بسیار نزدیکی دارد پدیدار اتمسفر است و در این جا است که اشمیتس این مفهوم را معرفی می‌کند. اتمسفر به همراه مفهوم تن، از مفاهیم اصلی پدیدارشناسی نوین است. این دو مفهوم به یکدیگر تعلق دارند و توسط یکدیگر در یک نظام فکری تعین می‌یابند. می‌توان گفت، مفهوم اتمسفر مطابق است با ادراکی از واقعیت که به هیچ ابژه انضمامی یا ادراکی حسی اشاره نمی‌کند؛ آنچه اهمیت دارد، نحوه وجودی است و این به تن تعلق دارد. آنچه تن برای نخستین بار ادراک می‌کند رابطه با جهان پیرامونی است که در آن قرار گرفته است. به واسطه این رابطه ادراکی و معنابخشی، تن برای ما قابل فهم و معنی‌دار می‌شود. مفهوم اتمسفر می‌تواند روشی جدید برای ادراک مفهوم تن ارائه کند که بدان وسیله، امر واقع (در این جا تن) خود را در افق آن آشکار سازد. همچنین، مفهوم اتمسفر نه تنها دو قطب این رابطه را مشخص می‌کند، بلکه خود رابطه را همچون رابطه‌ای معنادار و برسازنده معنایی نشان می‌دهد که در آن تنها ارتباط تنانه (Leibliche Kommunikation) می‌تواند معنای انضمامی تری داشته باشد.

مفهوم اتمسفر اشمیتس ساختار و ویژگی مفهومی بسیار پیچیده‌ای دارد که در درجه نخست مفاهیم تن، جهان پیرامونی و فضا را شامل شده و در نهایت ارتباط این‌ها را به یکدیگر نشان می‌دهد. همچنین، اتمسفر مفهومی پدیدارشناسانه است که دلالت بر بساخت آن به روشی خاص دارد. بدیهی است این مفهوم با معانی و معیارهای معمول و روزمره این اصطلاح هم‌خوانی ندارد گرچه تا حدی از آن‌ها بهره جسته و بخشی از آن‌ها را وام می‌گیرد. سرانجام می‌توان گفت مفهوم اتمسفر دارای دو سویه ویژه است: نخست این که، این مفهوم به عنوان یک اصطلاح پدیدارشناسانه به پدیدار اتمسفر همان‌گونه که به ما داده می‌شود اشاره دارد، اما در عین حال از معنای

روش‌شناسانه خاص‌تری در اندیشه اشمیتس برخوردار است؛ یعنی، عملکرد مفهوم اتمسفر در فلسفه اشمیتس تنها به نشانه‌ای ساده از یک پدیدار خاص که برای پدیدارشناسی نوین بسیار مهم است، بستگی ندارد بلکه نقش این مفهوم بر شرایط بنیادین و چارچوب‌های پدیدارشناختی هر پدیدار تمرکز می‌کند. به عبارت دیگر، این مفهوم پدیداری ویژه است که برای اشمیتس درگیری تمام پدیدارها را به همراه دارد. یعنی اتمسفر را نمی‌توان به صورت یک پدیدار سلسله مراتبی که دیگر پدیدارها را در ذیل خود قرار می‌دهد فهمید بلکه باید آن‌را به عنوان کانونی در نظر گرفت که جهت‌های گوناگون را همراه خود می‌کند و معنا در رابطه با آن شکل می‌گیرد.

با این توضیحات، در ادامه مضمون‌های بیشتری از این مفهوم را در فلسفه اشمیتس، با هدف ارائه و نشان دادن برخی سویه‌های بنیادین و سازنده آن پیگیری خواهیم نمود.

اتم‌سفر به مثابه احساس؛ نسبت مفهوم اتم‌سفر با دو مفهوم احساس و فضا

اشمیتس در دیباچه‌ی اتم‌سفرها (Schmitz 2014a) پیرامون خاستگاه مفهوم اتم‌سفر، چگونگی ورود آن به اندیشه فلسفی خود و سپس کاربرد این مفهوم توسط دیگران سخن گفته است. از نظر او اندیشه غرب مفهوم اتم‌سفر را در دو بستر جداگانه فهم می‌کند. از یک سو در بستر علم فیزیک و به طور مشخص در هواشناسی، و از سوی دیگر در بستر روان‌شناسی و اتم‌سفرهایی که می‌توانند به مثابه حالات روحی درک شوند (Schmitz 2014a: 8). چنین کاربردی در نگاه نخست بر تمایز مفروض میان دوگانه‌هایی همچون امر نفسانی و امر جسمانی (نفس و بدن)، مادی و معنوی، سوژکتیو و ابژکتیو استوار است. بنابراین مفهوم اتم‌سفر در هر دو بستر به دو روش متفاوت و برای هر دو طرف به صورت تحویل ناپذیر ظاهر می‌شود. البته اشمیتس از چنین رویکردی عدول می‌کند و اشاره به کاربرد این اصطلاح در سنت غرب تنها نشانه‌ای است از آن‌چه باید کنار گذاشته و از آن برگذشت.

این دوگانگی رویکرد درباره مفهوم اتم‌سفر می‌تواند ما را در درک بهتر پروژه اشمیتس یاری دهد. مفهوم اتم‌سفر اشمیتس از تقسیم‌بندی در قالب دوگانه سوژه و ابژه بیرون آمده، رویکرد نوینی برای فهم آن‌چه با مفاهیم سوژه و ابژه نشان داده می‌شود، ارائه می‌کند. با این حال، دریافت تمام

و کمال مفهوم اتمسفر نزد اشمیتس و گشودن تمامی امکان‌ها و افق‌های معنایی آن، هنوز انجام نشده و با تحقیقات بیشتر در حال پیشرفت است.

با عطف نظر به یکپارچگی و یگانگی‌ای که اشمیتس به واسطه مفهوم اتمسفر به آن اشاره می‌کند روشن است که برای او نه سویه سوپژکتیو این مفهوم تقدم و اولویت دارد و نه سویه ایزکتیو آن؛ بلکه برعکس، اشمیتس می‌خواهد با استفاده از یک واکاوی متعادل و دوسویه، نگاهی به هر دو سوی یک پدیدار داشته باشد، یعنی زمینه‌های مشترکی را که هر دو استفاده سنتی از این اصطلاح مطرح می‌کنند، نشان دهد. وی امکان چنین کاری را در کاربردهای دوگانه مفاهیم می‌یابد. مفهوم اتمسفر به تنهایی نه در بستر علم فیزیک معنا می‌دهد و نه در زمینه روان‌شناسی. در هیچ یک از این موارد، اصطلاح اتمسفر به یک هستی مشخص، یک موجود، شیء یا یک چیز دلالت نمی‌کند. چنین مشخصه‌ای از مفهوم حاضر، آشکارا در حوزه روان‌شناسی بیشتر از فیزیک قابل مشاهده است اما از منظر فیزیکی نیز به همان اندازه صادق است. یعنی هنگامی که از اتمسفر در حوزه روان‌شناسی سخن می‌گوییم، منظورمان هیچ احساس مشخص و حالت ذهنی تعیین یافته‌ای نیست بلکه منظور ادراکی کلی و نوعی دادگی کلی است که می‌تواند چندین حالت و محتوای ذهنی را در خود متعین کند. هنگامی که از دیدگاه هواشناسی درباره اتمسفر سخن می‌گوییم، مطمئناً به چیزی اشاره می‌کنیم که دارای هستی است اما نه همان گونه که در مورد برخی از اشیاء مادی سخن می‌گوییم. بنابراین، مفهوم اتمسفر در اینجا، رابطه متعارف دال و مدلول را کنار نهاده، با توجه به چارچوب نظری که پیشتر به آن اشاره شد تنها در مرتبه دوم به حوزه سوپژکتیو یا ایزکتیو نسبت داده می‌شود.

استثناء مطرح شده با این روش در ترسیم مفهوم اتمسفر، تناوردگی سوپژکتیو آن است. اشمیتس پدیدار اتمسفر را پس از درونی شدن، زمینه‌ساز مفاهیم مدرنی همچون امر مطبوع و امر نامطبوع در معنای استتیک آن می‌داند. در نهایت، پدیدار اتمسفر بنیان‌گرایی نوین به مسائل استتیک به عنوان یک رشته ویژه را گذارده است (Ibid: 9). این رویکرد، تناوردگی ویژه‌ای از فلسفه مدرن است که در پروژه طرح و بررسی سوپژکتیویته تحت لوای نیروی شناخت، با حوزه کمتر آشنایی از تجربه استتیک روبرو می‌شود که نمی‌توان آن را تنها به واسطه یک مفهوم و از یک منظر توضیح

داد. از این رو، یکی از نتایج فلسفه سده هجدهم، ایده احساس استتیک خاصی از رضایت و نارضایتی است که به واسطه آن، امکان داوری درباره ویژگی‌های استتیک یک شیء مشخص و متعین به طور سوژکتیو فراهم می‌شود. اشمیتس قدرت احساس رضایت و نارضایتی را بیان‌گر مفصل‌بندی نظری درباره تأثیرگذاری اتمسفرها می‌داند. این مسئله در استتیک جدید، به‌ویژه در آثار گرنوت بومه مورد توجه قرار گرفته است (Böhme, 1995: 22-23).

مفهوم اتمسفر اشمیتس با این که به یکپارچگی امور سوژکتیو اشاره دارد اما از هیچ یک از آن‌ها مشتق نشده است. بر عکس، این مفهوم برای ارائه نگرشی نوین از دیدگاه‌های قدیمی مطرح شده است. بر پایه چارچوب سنتی که به آن اشاره شد، اشمیتس هم‌پوشانی خاص آن‌ها را از هر دو سو در نظر دارد. وی از فضا‌مندی احساس و اتمسفر به مثابه وضعیت سخن می‌گوید و اتمسفرها را امری میان (Zwischen) سوژه و ابژه، یا به عبارتی فضای میانه (Zwischenraum) می‌داند. اتمسفرها امور واقع (fakt) ابژکتیو هستند زیرا یک حس مشترک به‌طور بیناشخصی می‌تواند در مورد آن‌ها فراهم شود (همانند تنش در یک جلسه). به محض این که فرد در معرض انفعال اتمسفری قرار گیرد، برای فرد دیگر به امر واقعی سوژکتیو بدل می‌شود. به این ترتیب، اتمسفرها دویارگی فرضی میان سوژه و ابژه را از بین می‌برند و اکنون می‌توان تعاریف مفهومی را که به طور سنتی به یکی از حوزه‌های سوژکتیو و ابژکتیو تعلق داشته‌اند، در موارد دیگری به کار برد. از این نظر، فضای احساس تعریف مفهومی جدیدی است که سعی دارد رویکرد روان‌شناختی و درون‌فکنی^۸ (Introjektion) اتمسفرها را به واسطه کنار نهادن مفهوم سنتی فضا تغییر دهد. در نتیجه، اکنون با اتمسفرهایی روبرو هستیم که فضا‌مند هستند و این به معنای فهم نوینی از احساسات به مثابه شبه‌چیزهایی^۹ (Halbdinge) میان سوژه و ابژه است. از این رو، فضای بیرونی به عنوان چارچوبی که تن ما در آن قرار دارد و یک فضای گسترش یافته علمی سرد و بی‌روح که تنها به روش ریاضیاتی بیان می‌شود نیست بلکه فضایی است که توسط ما/حساس می‌شود (مروجی و دیگران، ۱۳۹۹: ۳۷۵-۳۷۸). این احساس به واسطه اتمسفرها منتقل می‌شود اما نه به گونه‌ای که برهم کنش تن ما با سایر اجسام سبب ایجاد ادراکات حسی به‌ویژه به صورت سوژکتیو شود بلکه به واسطه این واقعیت که فضا توسط اتمسفری خاص به تسخیر درمی‌آید - درک اساسی ما از

فضایی خاص، از درک اتمسفر جاری و ساری در آن فضا جداناپذیر است. مثال اشمیتس در این خصوص فضای کلیسا، باغ، چایخانه‌های ژاپنی، و محل زندگی است (Schmitz, 2014a: 29). اتمسفر در فلسفه اشمیتس بیان‌گر فهم تازه‌ای از احساس و بدن است. همان‌طور که دیدیم، مفهوم تن (بدن دارای احساس) در پدیدارشناسی نوین نقش بسیار ویژه‌ای دارد. تن تحت تأثیر اتمسفر بیرونی قرار دارد و به درون خلاصه نمی‌شود. این مسئله بدین معناست که احساسات دیگر چیزهایی نیستند که منحصرأ به سوژه و درون او متعلق باشند. آن‌ها در درون فرد مقوله‌بندی نشده‌اند بلکه بیرون از اراده ما بر ما عارض شده به ما هجوم می‌آورند. چنین فهمی از احساسات و اتمسفرها الگویی از تفکر را برای حواس به کار می‌بندد که در دوران باستان اعتبار داشت. دکارت استدلال می‌کند که ادراکات حسی فراتر از اراده ما وارد آگاهی می‌شوند و این خود نشان دهنده عدم کنترل بر محتوای ذهنی و ناشی از واقعیتی بیرونی است (نک. دکارت، ۱۳۸۷: ۹۴-۹۷). اما اشمیتس اکنون به جای ادراکات حسی، احساسات/اتمسفرها را به عنوان آنچه از بیرون بر ما عارض می‌شوند و ما هیچ کنترلی بر آن‌ها نداریم، در نظر می‌گیرد. وی حواس پنج‌گانه بینایی، شنوایی، لامسه، چشایی و بویایی- را همانند احساساتی همچون ترس، درد، گرسنگی، خستگی و موارد مشابه در نظر می‌گیرد (Schmitz, 2014a: 16-17, 32). اما چگونه ممکن است خود حواس همانند محتوای احساسات باشند؟ برای پاسخ باید دو نظر به ظاهر متضاد را درباره این موضوع عنوان کرد: نخست این که، احساسات به صورت کلی به تجربه درمی‌آیند. شاید نتوان در مورد احساسات کل‌نگر به راحتی سخن گفت زیرا هر گفتاری در مورد احساسات تنها بخشی از تجربه احساسی را توصیف می‌کند. مترادف‌های زیادی برای احساسات وجود دارد که عبارتند از: فرایندهای روانی (psychische Prozesse)، حال‌وهواها و تجربه‌های روحانی/نفسانی. احساسات از درون انسان ناشی می‌شوند. آنها مرکز انسان بوده و من حقیقی او را نشان می‌دهد. روان نیز چیزی ویژه در مورد انسان است و بر پایه منطق دوگانه‌انگار انسان از بدن جسمانی و روان تشکیل شده است. جهان پیرامون بر پایه این وحدت عمل کرده و متاثر از آن است. نظری که در پزشکی این موضوع را توصیف می‌کند ایده زیست‌شناسانه-روان‌شناسانه اجتماعی است. همچنین، نظریه مناسب دیگری برای توصیف تأثیرپذیری بدن جسمانی از روان و برعکس، پزشکی و استفاده

از داروهای روان-تنی هستند. دوم این که، احساسات در بیرون و در میان انسان‌ها تجربه می‌شود. در زیر سطح پوست و سایر سطح‌های بدن جسمانی، فرایندهای فیزیولوژیکی وجود دارند که می‌توان آن‌ها را چونان تعاملی پیچیده از تمام اندام‌های جسمانی فهمید. هیچ فرایند روان‌شناختی در بدن جسمانی وجود ندارد و مغز ما هیچ تصویری در مورد احساسات ندارد. اما بدن جسمانی به طور پیوسته و جامع نسبت به احساساتی که اطراف ما را فرا گرفته است رفتار می‌کند. این رفتارها را می‌توان به مانند ایجاد و خلق تن (Einleibung) یا ادغام و پیوستن به تن جدید (Einverleibung)^{۱۰} توصیف کرد. دو نظر قبل شاید در آغاز متضاد یکدیگر باشند. این که احساسات در بیرون از ما وجود داشته باشد و بدن جسمانی دارای هیچ‌گونه فرایند روان‌شناختی نباشد و مغز ما تصویری درباره احساسات نداشته باشد، تنها هنگامی قابل فهم خواهد بود که آنها در نسبت با محیط پیرامونی در نظر گرفته شوند. همچنین همان‌طور که پیشتر نیز اشاره شد به‌واسطه «روح‌زدایی» از احساسات و عدم تقلیل آن‌ها به مواد و فرایندهای بدن جسمانی می‌توان از این ایراد عبور کرد.

به این ترتیب، اشمیتس از یک سو تفاوت سنتی میان ادراکات حسی از منظری شناخت‌شناسانه، و از سوی دیگر تجربیات منفعلانه (درگیری‌های انفعالی) را در یک راستا قرار می‌دهد و می‌گوید هر دوی این‌ها مربوط به تن هستند اما نه لزوماً محصور در مرزهای آن (see: ibid: 16). در نتیجه، اشمیتس این امکان را فراهم می‌آورد که با رویکردی پدیدارشناسانه، احساسات/اتمسفرها را به عنوان دربردارنده اصلی معنا و همان محتوای شناختی موجود در مفاهیم سنتی اعلام کند. به عبارت دیگر، شناخت واقعیت تنها با توجه به تماس و حضور اولیه که به‌واسطه تن تحقق می‌یابد امکان پذیر است. به گفته اشمیتس، این برداشت نخستین و بنیادین از واقعیت، از طریق فهم اتمسفرها انجام می‌شود و نه به‌واسطه ادراکات حسی، تا جایی که می‌توان گفت احساسات دارای محتوای شناختی نیز هستند. یعنی آن‌ها پیش و بیش از درک وجود اصلی که به حواس تقلیل یافته است، آن محتوا را در اختیار دارند. در حقیقت، احساسات از اتمسفرهایی که به‌واسطه آن‌ها منتقل و داده می‌شوند جدا نیستند.

اهمیت پیوند اتمسفرها به مفهوم تن در اندیشه اشمیتس از این روست که ما نخست به واسطه احساسات تنانه با اتمسفرها روبرو می‌شویم (Ibid: 18). اشمیتس به همان شیوه‌ای که تمایز میان ادراک حسی و احساسات را برمی‌اندازد، تمایز میان درون و بیرون را نیز از میان برداشته و احساسات تنانه و تن را به عنوان کانون اصلی و تعیین‌کننده فهم اتمسفرها در نظر می‌گیرد. اشمیتس میان آن دسته از احساسات تنانه که مربوط به قسمت خاصی از بدن هستند مانند سردرد، و آن‌هایی که بر روی کل بدن تأثیر می‌گذارند همانند آب و هوا، تمایز قائل می‌شود. ما همیشه احساس سرما یا گرما را در نسبت با کل بدن مان داریم (Ibid: 19, 23). بنابراین می‌بینیم که معنای فیزیکی اتمسفر که قبلاً گفته شد توسط این منشور پدیدارشناسانه تغییر شکل می‌یابد؛ آن‌ها به لحاظ سوژکتیو و ابژکتیو، روان‌شناختی و فیزیکی، در تن یکی شده و تمرکز یافته‌اند و تمامی تمایزات مشخص شده توسط این مفاهیم، اکنون تعاریف جدیدی می‌یابند. اشمیتس مفهوم اتمسفر را به روشی مشابه این چنین تعریف می‌کند: «اتمسفر تصرفی کلی یا جزئی اما جامع و فراگیر یک فضای بدون سطح است در ناحیه‌ای که به عنوان هستی امر حاضر تجربه می‌شود» (Ibid: 19); (see: Ibid:30).

همان‌گونه که می‌بینیم، مفهوم اتمسفر با استفاده از دو مفهوم فضا و احساس تعریف می‌شود و به میانجی آن‌ها هم‌زمان امور سوژکتیو و ابژکتیو تحت تأثیر قرار می‌گیرند. مطمئناً مفهوم فضای بدون سطح اشمیتس با فضایی که تن و اتمسفر آن‌را می‌کشایند مطابقت دارد اما با تصور معمول فضا به معنای فضای ریاضیاتی که از لحاظ هندسی گویا و قابل ترسیم باشد در تضاد است. جهت‌گیری در چنین فضایی بدون تکیه بر ترسیمات هندسی امکان‌پذیر است (see: Ibid: 24). اشمیتس تمایزی جزئی میان اتمسفرهای تنانه و اتمسفرهای احساس می‌گذارد. از نظر او، «احساسات، اتمسفرهایی هستند که فضای حضور تجربه‌شده را به تصرف درمی‌آورند» (Ibid: 34). به یک معنا، آن‌ها هیچ مرز و لبه‌ای ندارند؛ آن‌ها اتمسفرهای کلی‌نگر هستند.

در باب فضای حضور تجربه‌شده می‌توان گفت: مسئله حضور نشان‌دهنده این است که من به خودم داده می‌شوم؛ بدین معنا که دادگی پدیدار برای من، در عین حال دادگی وجود خودم است (Schmitz, et al. 2011b: 250). در نتیجه، مسئله این‌جا و اکنون‌بودگی هم‌زمان در نسبت

با «من» قرار می‌گیرد. اشمیتس تمامی مفاهیم بالقوه هستی‌شناسانه این اصطلاح را اینجا در پراثر قرار می‌دهد. وی احتمالاً روی فهم آن‌ها حساب باز کرده اما از اظهارات هستی‌شناسانه بیشتر پرهیز می‌کند. به نظر می‌رسد قصد او تمرکز بر دادگی ناب یا همان حضور است. از همین روست که اشمیتس از حضور و تجربه تنانه حضور سخن می‌گوید زیرا درباره امری است که برای نخستین بار به عنوان یک پدیدار بیان شده است. تجربه حضور بیشترین اثرگذاری را بر ما دارد و نمی‌توان به آن بی‌اعتنا بود.

این فهم از دادگی پدیدار، هم‌زمان خود را با مفهوم فضا تکمیل می‌کند. این امر نه تنها ایده مدرن سوژکتیویته را سرکوب می‌کند بلکه همچنین بر خصوصیات دادگی - که گسترده هستند و گسترش می‌یابند- تأکید می‌کند. به بیان دیگر، تجربه اساسی من از خود نه تنها تجربه سوژکتیویته جدا افتاده نیست بلکه خارج از ویژگی‌های گستره قابل تصور نیست. مطمئناً، فضا/گستره در اینجا به روش مدرن قابل فهم نیست و مادیت ندارد، بلکه نشانه‌ای از رابطه التفاتی است که به واسطه تن برقرار می‌شود. این رابطه از پیش در یک بستر فضامند به ما داده شده است. اگر احساس تنانه به معنای عمیق‌تری داشته باشیم، اگر احساس سرما یا گرسنگی کنیم، آن‌را نسبت به چیزی احساس می‌کنیم - حتی اگر چیزی باشد که به طور مشخص یک چیز یا موجود نباشد. از این نظر احساس گرسنگی برای «چیزی» را می‌توان به سمت هر ابژه انضمامی هدایت کرد که بتواند گرسنگی را برطرف کند. با این حال، احساس سرما بیشتر با توجه به برخی شرایط کلی تنظیم می‌شود، یعنی با توجه به دمای فضایی که در آن قرار داریم. این احساس هیچ چیز انضمامی برای خودش ندارد. اگر چه در این حالت هیچ موجود انضمامی وجود ندارد که احساس سرما را با خود داشته باشد، اما چنین چیزی بدان معنا نیست که این احساس جهت‌گیری التفاتی نداشته باشد - هنوز هم به گونه‌ای سازمان یافته است که مرا به سوی چیزی سوق می‌دهد که من نیستم، اما مرا تعیین می‌بخشد. برعکس، همین مورد را درباره احساس گرسنگی نیز می‌توان گفت: گرچه مشخص است که چه چیزهایی می‌توانند گرسنگی را برطرف کند، اما احساس گرسنگی ما را بر اساس جهان پیرامونی که در آن قرار داریم تنظیم می‌کند - گرسنگی هرگز برای غذایی خاص نیست بلکه فقط گرسنگی به خودی خود است. همان‌طور که دیدیم، فضای بدون سطح اشمیتس

دقیقاً به همین ترتیب سازمان یافته است و تفکر هندسی و بازنمایی برای جهت‌گیری در آن لازم نیست.

سرانجام، تنها با این درک از التفات و فضا است که اشمیتس می‌تواند مفهوم اتمسفر و در معنای مشخص‌تر اتمسفر احساس را به مثابه اجزای برساننده وضعیت توضیح دهد. همان‌طور که گفته شد امر میانه (*Zwischen*) همان چیزی است که نخست با مفهوم اتمسفر به آن اشاره می‌شود و اشمیتس آن را خارج از مفاهیم پدیدارشناسی رایج، به واسطه مفهوم فضا بیان می‌کند. نتیجه‌ای که از این ملاحظات به دست می‌آید این است که میان مفهوم اتمسفر و مفهوم فضا ارتباط مهم و ضروری وجود دارد. می‌توان گفت مفهوم اتمسفر هم التفات و هم وضعیت‌های داده شده را نشان می‌دهد در حالی که پدیدارها تحت تأثیر و در معرض انفعال ساختار پدیدارین آن قرار دارند. بدیهی است که این مفاهیم مکمل یکدیگر هستند و هر دو به خود رابطه التفاتی اشاره دارند.

مفهوم اتمسفر را می‌توان نشانه‌ای از امر واقع/حضور دانست که برای ما معنای ویژه‌ای دارد. این معنا مورد به مورد متفاوت خواهد بود و درگیری اساسی آن به معنای هیچ شناخت مشخصی نیست بلکه به نوعی نامعین و در عین حال انضمامی است. همان‌طور که دیدیم، تنها با توجه به این معنا از تصرف و تسخیر است که اشمیتس می‌تواند به فکر شکل دادن به ادراک واقعیت باشد. به عنوان مثال، فضا به مثابه یک کل همگن که توسط اتمسفر به فضایی بدل می‌شود که ابژه‌ها در آن متمایز هستند. از سوی دیگر، در همان چارچوب، اشمیتس از مفهوم فضا به صورت نحوی استفاده می‌کند، یعنی با کمک این مفهوم جهت‌های تمایز معنای اساسی را که توسط اتمسفر داده می‌شود، نشان می‌دهد.

در خصوص احساسات تنانه، میان احساسات جسمانی (بدنی) که محدود به قسمت‌های خاصی از بدن است مانند سردرد، و آن‌هایی که بر روی کل بدن تأثیر می‌گذارند همانند احساس سرما، تفاوت می‌گذاریم و این تفاوت در نگاه اشمیتس به طور نظام‌مند در افق فضا قرار می‌گیرد. به لحاظ توپولوژیک مشخص می‌شود که از کجا و چگونه و برای چه مدت احساس شده است. این احساسات می‌توانند از مرزهای بدن فراتر روند اما آشکار است که این بیشتر در مورد احساس سرما اتفاق می‌افتد تا در مورد سردرد.

اشمیتس درباره تفاوت میان اتمسفرهای تنانه و اتمسفرهای احساس، استدلال می‌کند که اتمسفرهای احساسی به طور کامل پی به حضور مُدرک می‌برند. اگرچه می‌توان مواردی را یافت که اتمسفرهای احساسی به مکان معینی مربوط و معطوف باشد، اما این موارد نه قاعده بلکه استثنا هستند. اساساً، فضای احساسی اتمسفر به طرز قابل توجهی با فضای مکان‌مند متفاوت است زیرا فضایی نامکان‌مند است. او تأکید می‌کند که پیوند یک احساس به فضا، واقعیت بخشیدن و ضمیمه کردن آن احساس به یک چیز یا شیء انضمامی است که فضایی را اشغال کرده است: «احساسات چیز (شیء) نیستند بلکه شبه‌چیز هستند» (Schmitz, 2014a: 39). با توجه به احساسات تنانه به معنای خاص آن، فضای احساس با اشاره به مفهوم فضا توضیح داده می‌شود که یک گام فراتر از مثال سرما می‌رود؛ آن‌ها کل تن را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این اتمسفرها کل تن را درگیر کرده از مرزهای آن فراتر می‌روند و از نظر فضا‌مندی، کلی هستند. تمامی چیزها به میانجی اتمسفرها در معرض انفعال قرار می‌گیرند؛ به عبارت دیگر، التفات از سوی احساسات به سوی ماست.

اشمیتس با تأکید بر شیوه تأثیرگذاری احساسات به مثابه اتمسفرها، این تفاوت را بهتر توضیح می‌دهد. به گفته او، برای این که بتوانیم به احساسات خود واکنش نشان دهیم نخست باید اجازه دهیم آن‌ها بر ما تأثیر بگذارند و آن‌ها را به عنوان هیجانات خود بپذیریم. احساسات با ویژگی «در معرض انفعال بودن» مشخص می‌شوند (Ibid: 37). همان‌طور که اشمیتس استدلال می‌کند، این امر در مورد فضاهایی که مملو از احساس نیستند صدق نمی‌کند؛ در این حالت می‌توان تنها نقش سوژه بیننده را در نظر گرفت (Schmitz, et al. 2011b: 254). از این نظر است که او از عینی‌سازی کامل اتمسفر در رابطه با آن‌چه باید احساس کرد، سخن می‌گوید. مثال او، فضای شادی و طربناک حاکم بر یک جشن است که فرد آشکارا می‌تواند آن را احساس کرده و تشخیص دهد، حتی اگر خود در آن شادی شرکت نکند (Schmitz 2014a: 35).

معکوس کردن التفات را در تحلیل اشمیتس نباید به صورت سلسله مراتبی فهمید. در این‌جا هیچ‌گونه سلسله‌مراتبی در ساختار پدیدار مورد بحث وجود ندارد که در نتیجه آن و بر اساس دادگی نخستین، برخی از پدیدارهای بنیادین به‌واسطه چنین تحلیلی از آن جدا شوند. پدیدارشناسی

اشمیتس سعی دارد از چنین سلسله‌مراتب عمودی و نظام هرمی جلوگیری کند. دقیقاً به همین دلیل است که مفهوم فضا نقشی را که توصیف شد ایفا می‌کند زیرا بر این پایه می‌توان ساختار پدیدار را به صورت افقی ارائه داد. به عبارت دیگر، معکوس کردن جهت‌گیری التفات در اتمسفرهای احساس تنها باید بر سویه دیگر این التفات پافشاری کند نه آن که التفات دارد بلکه آن چیزی که التفات به سوی آن التفات می‌کند. برای اتمسفر آن‌ها بر سازنده و به همان اندازه تعیین‌کننده التفات هستند به طوری که سرانجام این پرسش که ما التفات را در کدام جهت قرار می‌دهیم از میان می‌رود.

به این ترتیب، اشمیتس بار دیگر می‌خواهد از دوپارگی سوژه-ابژه در اندیشه هوسرل فاصله بگیرد. بدیهی است که این امر مربوط به مقوله آگاهی نبوده بلکه به تن ارتباط دارد. تن با توجه به وضعیت‌اش تعیین می‌یابد، همان‌گونه که جهان پیرامون‌اش نیز توسط آن متعین می‌شود. اما تعیین هم‌زمان تن و جهان پیرامونی، نه از منظر ابژه‌گرایانه و نه حتی از منظر هستی‌شناسانه، بلکه به طور پدیدارشناسانه فهم می‌شود. این مسئله تنها به افق دادگی پدیدار مربوط است. تن و جهان پیرامون در نسبت با یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند. به این معنا، واکاوی اتمسفرها در نسبت با احساسات تنانه، برخی از مفاهیم باستانی را زنده می‌کند. اتمسفرها در فضای درونی ذهن قرار نمی‌گیرند بلکه آن‌ها در تن جای گرفته همچنان رابطه من‌او را حفظ می‌کنند. یعنی اتمسفرها در من، با توجه به آن‌چه که من نیستم، جای می‌گیرند. واکاوی اتمسفرهای احساس این اختلاف را از میان برمی‌دارد یا معکوس می‌کند. اتمسفرها در رابطه با من وجود دارند و من در برابر آن‌ها در معرض انفعال قرار می‌گیرم و برای این‌که به هر طریقی به آن‌ها نزدیک شوم نخست باید بپذیرم بر خلاف اراده خود واکنش نشان دهم (در این جاست که عنصر اراده کنار می‌رود و مفهوم تجربه زندگی غیرارادی خود را نشان می‌دهد). اتمسفرها برای اشمیتس دارای ویژگی تنانه هستند نه ویژگی نفسانی یا ذهنی. با وجود این، روشی که آن‌ها به مثابه پدیدار در نظر ما آشکار می‌شوند، در ارتباط با احساسات تنانه، متفاوت است.

اشمیتس به تعادل نهایی فهم پدیدارشناسانه خود پدیدار دست می‌یابد یا دست کم قصد آن‌را دارد. اگر پدیدار تنها برای شخص، یعنی برای التفاتی به عنوان یک التفات، داده شود، کانون فلسفه

پدیدارشناسی، همانند هوسرل، به سوی کنش (آگاهی) نیمه‌التفاتی سوق می‌یابد. در نتیجه، هنگامی که از خود درباره اصول بنیادین فهم پدیدارشناسانه بپرسیم، واقعیت پدیدار باید برجسته شود و آن سویه‌ای است که به کنش التفاتی بستگی ندارد. به نظر می‌رسد اشمیتس می‌خواهد با استفاده از چنین چیزی، مفهوم اتمسفر را به تصویر کشد. رویکرد افقی او به منظور بازگرداندن واقعیت امر داده‌شده به رابطه التفاتی آن است، یعنی هدایت گشودگی آن به سمت التفات آن. فهم بنیادین واقعیت به معنای چیزی است که همیشه وجود دارد. می‌توان آن را توسط واکاوی پدیدارشناسانه بیان کرد، اما واقعیت همیشه آن چیزی است که تجربه می‌شود و ما در آن حضور داریم که به عبارتی همان اتمسفرها هستند. از سوی دیگر، این معنا ازین جهت انضمامی‌تر از دادگی‌اش است که واکاوی پدیدارشناسانه بتواند آن‌ها را آشکار سازد و انطباق آن‌ها همان چیزی است که اتمسفرها را تحقق می‌بخشد.

پدیدارشناسی اشمیتس مبتنی بر هستی‌شناسی نیست و نزد او روشی که از طریق آن فرایند پدیدارشناسی فهم می‌شود به صورت درون‌ماندگار است. نتیجه این است که به طور تقریبی، تقدم با مفهوم فضا است و نه زمان زیرا فضا به عنوان منبع التفات معرفی می‌شود. می‌توان گفت، کوشش برای روشن‌سازی فرایند پدیدارشناسانه از طریق ابزارهای پدیدارشناختی که از زمان هوسرل با مفهوم دلالت فضا مندرج‌المطرح بوده، با اشمیتس به شیوه‌ای دیگر ادامه یافته است.

مفهوم اتمسفر برای اشمیتس موقعیتی مشابه با مفهوم هستی برای هایدگر دارد. اما او بر خلاف هایدگر از ساختار هستی‌شناسانه سخن نمی‌گوید. بنابراین، اشمیتس شرایط امکان یک پدیدار را در ساختاری هستی‌شناختی همانند احساس طبقه‌بندی نمی‌کند بلکه آن را در سطح افقی ساختار یک پدیدار داده شده نگه می‌دارد و اتمسفرها را در جایگاه احساس قرار می‌دهد.

نسبت مفهوم اتمسفر با مفهوم حال‌وهوا

چنانچه گفته شد، اشمیتس استدلال می‌کند که مفهوم اتمسفر را در پدیدارشناسی وارد کرده است اما این مسئله بدین معنا نیست که مفاهیم مشابه به آن در کار سایر فیلسوفان وجود نداشته است. اشمیتس نخستین فردی نبود که احساسات را در فضایی میانه در این جا اتمسفر منظور نظر است. قرار داده است؛ هایدگر نیز در پدیدارشناسی خود، احساسات را به عنوان «حال‌وهوا» توصیف می‌کند

(Wimmer, 2011: 97-123). سرآغاز مفهوم اتمسفر را در سنت پدیدارشناسی می‌توان مفهوم حال‌وهوا به عنوان مفهومی مکمل و مرتبط دانست که هایدگر آن را در بند ۲۹ هستی و زمان شرح می‌دهد: «حال‌وهوا بر ما مستولی می‌شود [بر سر ما آوار می‌شود]. حال‌وهوا نه از بیرون می‌آید نه از درون بلکه به مثابه شیوه در-جهان-بودن (In-der-Welt-sein) از خود این در-جهان-بودن برمی‌خیزد» (Heidegger, 2006: 136). مفهوم حال‌وهوا با این جمله، همانند مفهوم اتمسفر اشمیتس، فهم سنتی از احساسات و آموزه انفعالات (Affektenlehre) را به میزان زیادی تغییر می‌دهد و به میانجی آن، شکاف سنتی و مرسوم میان سوژه و ابژه - درون و بیرون از میان برداشته می‌شود. در اندیشه هایدگر، این مفهوم همراه با مفهوم پرتاب‌شدگی (Geworfenheit) ظاهر می‌شود.

در چنین زمینه‌ای است که عواطف، احساسات، حال‌وهواها و حالت هستی‌شناختی آن‌ها یا همان یافتگی (Befindlichkeit) در فلسفه هایدگر ظاهر می‌شوند. مفهوم حال‌وهوا، توصیف این مباحث را در اندیشه هایدگر مشخص کرده و آن را به شرح زیر تعریف می‌کند: «وفاقی که هر کس به طریقی در آن هست و مدام به آن متعین می‌گردد، به ما مجال می‌دهد تا خود را در میانه کلیت موجودات بیابیم. یافتگی این حال‌وهوا نه تنها به شیوه‌های گوناگون کلیت موجودات را آشکار می‌کند، بلکه این آشکارگی (...) در عین حال ماجرای بنیادین دالزاین (Da-Sein) ماست» (Heidegger, 1955: 31). یافتگی عنوانی است برای شیوه گشودگی مطابق با حال‌وهوا، که من در هر مورد در آن به مثابه در-جهان-بودن گشوده هستم (نک: فون هرمان، ۱۳۹۹: ۲۳۲). یافتگی یعنی همان چیزی که به لحاظ اُنْتیکی مأنوس‌ترین و هرروزینه‌ترین چیز است (Heidegger, 2006: 134) و در جایی نیز حال‌وهوا را تلویحاً همان یافتگی می‌داند (Ibid:162). یافتگی دارای این معناست که انسان خود را چگونه می‌یابد و حال‌اش چگونه است که نباید آن را با حالت ذهن یکی دانست. همچنین، یافتگی مواجه شدن با وضعیتی نفسانی نیست (Ibid: 136). در این جا آغاز کنار رفتن مفهوم و آموزه سنتی نفس (Seele)، روح (Geist)، آگاهی و سوژه را از تحلیل‌های مربوط به حال‌وهوا را می‌بینیم که بعدها در کار اشمیتس نیز به‌طور جدی دنبال شده است. یافتگی اگزیستانسیالی است که اجازه تعیین یافتن به حال‌وهوا را می‌دهد به

این معنا که به طریقی بر مبنای گشودگی‌اش به جهان، حالی یافته است. هایدگر سه ویژگی برای یافتگی در نظر می‌گیرد: نخست آشکار شدن پرتاب شدگی، دوم آشکار شدن کل در-جهان-بودن، و سوم آشکار شدنی که پیش از هر چیز به مفهوم در-بودن تعلق دارد؛ یعنی این آشکارشدگی اجازه می‌دهد تا در لحظه آغازین، با اشیا و امور به صورت فراگردبینانه (umsichtig) روبرو شویم نه اینکه صرفاً دریافتی حسی یا دیداری با آنها داشته باشیم. در حالت سوم می‌توان به مفهوم در معرض بودگی/تأثیرپذیری یا ابتلا (Betroffenheit/becoming affected) اشاره کرد (Ibid: 137) که اشمیتس بعدها آن را با انفعالات و تأثرات تنانه درآمیخته و در عبارت «در معرض انفعال بودن» به عنوان یکی از مفاهیم کلیدی برای توضیح اتمسفر به کار می‌برد.

بر پایه نظر هایدگر، حال وهوا امری سوژکتیو نیست که رنگ خود را به ابژه بزند این گونه که فرد حال وهوای درون خود را به اشیا بیرون خود منتقل کند، بلکه بیشتر ابژکتیو است. حال وهواها، به عنوان امری متعلق به گشودگی، شیوه‌های گشوده‌ساز سربرآورده از کل در-جهان-بودن در گستره جهان و ژرفای آن هستند (نک. فون هرمان، ۱۳۹۹: ۲۳۳-۲۳۴).

بولنو (Otto Friedrich Bollnow) مفهوم اتمسفر را به روشی دیگر مورد توجه قرار می‌دهد. او میان احساسات و حال وهواها تفاوت می‌گذارد و تأکید می‌کند که حال وهواها صورتی ابژکتیو ندارند و فراتر از اراده ما، بر ما وارد می‌شوند (Bollnow, 2009: 23). از این رو، وی از تأثیر آنی و تسخیر به واسطه اتمسفر سخن می‌گوید که همراه با التفاتی بیرونی به ما منتقل می‌شود. این امر سبب تغییر مرزهای مالکیت می‌شود (Ibid: 26, 27). چنین تحولی در اندیشه بولنو نیز به معنای از میان برداشتن شکاف نفس و بدن است، یعنی ایجاد وحدت مالکیت و یگانگی یک کل متعین با جهانی که در آن واقع شده است (Ibid: 28). بولنو بر این باور است که احساسات با توجه به حال وهواها شکل می‌گیرند که در درجه نخست اهمیت هستند.

می‌بینیم که انگیزه اصلی هر دوی این نمونه‌ها، بسیار شبیه به نگرش اشمیتس هستند؛ یعنی همان نگرشی که از پارادایم ذهن‌گرایانه دوری می‌جوید و امکان توضیح و واکاوی دیگری در مورد نحوه به چنگ آوردن پدیدار فراهم می‌کند و از منظر شناخت‌شناسانه، تحویل‌ناپذیر است و برداشت مشخص و متمایزی از «من» و «وضعیت» ارائه می‌دهد. با وجود این، شباهت بنیادی‌تر، از بین

بردن شکاف سنتی میان سوژه و ابژه است، دقیقاً به جهتی که در این مقاله تأکید کردیم یعنی نقش روش شناختی مفهوم اتمسفر در درک خود فرایند پدیدارشناسی.

بولنو همانند اشمیتس، حال و هواها را به عنوان اصلی‌ترین حالت داده‌شدگی (Gegebenheit) تمامی پدیدارها معرفی می‌کند (Ibid: 21). همین امر در مورد هایدگر نیز صادق است. ساختار احساس بسیار شبیه به ساختار اتمسفر است - چیزی است که نحوه درک پدیدار انضمامی و نیز هستی و حضور خود را از پیش و برای همیشه متعین می‌کند. برای هایدگر، همانند اشمیتس، هیچ درکی از واقعیت وجود ندارد که در حال و هوا/نفوذ اتمسفر نهفته نباشد (Heidegger, 2006: 162)، و نظریه‌های شناخت‌شناسانه که چنین شرایطی را برای درک واقعیت نادیده می‌گیرند به شکست می‌انجامند زیرا آن‌ها صرفاً تحویل‌پذیر هستند و از این‌رو است که اشمیتس با پارادایم تحویل‌گرایانه (Reduktionismus) به مخالفت برمی‌خیزد. دیدگاه حاضر اتمسفر را همچون چارچوبی می‌داند که به حوزه خاصی از پدیدارها تعلق ندارد بلکه به طور کلی به پدیدارها گواهی می‌دهد. بنابراین مفهوم اتمسفر شرایط عمومی را برای انجام یک روش پدیدارشناسانه فراهم می‌آورد.

تفاوت در مواضع فکری سه فیلسوف یاد شده به اندازه شباهت‌هایشان قابل توجه است. هایدگر بر خلاف اشمیتس، کل پروژه خود را در راستای آشکار کردن پدیدار هستی به عنوان آخرین افق معنا - شرط امکان پدیدارین پدیدارها - قرار می‌دهد. پس مسئله اصلی، ناپوشیدگی هستی است؛ یعنی مجال دادن به چیزها برای آشکار کردن خود. در این زمینه، مفهوم حال و هوا نقشی تعیین کننده دارد. در آثار نخستین هایدگر، مفهوم احساس به واقعیت و پرتاب‌شدگی و یافتگی مربوط می‌شود و در این یافتگی دازاین همواره پیشاپیش، آن‌جای خویش است. یعنی به مکان و فضا به عنوان واپسین افق موجود اشاره دارد. در آثار بعدی و متاخر هایدگر، این مسئله بیشتر نمایان می‌شود زیرا مضمون‌سازی این مسئله، هرچه بیشتر از بستر سوپژکتیو و احساسی خارج می‌شود. بنابراین، اتمسفر به در-بودن (in-sein) و کل هستی مربوط می‌شود و به ابژه انضمامی خاصی اشاره نمی‌کند. نقش واسطه این مفهوم در به‌دست آوردن چارچوبی برای یافتگی در تحلیل هایدگر از پدیدار ترس (Furcht) روشن می‌شود (Heidegger, 2006: 140 & 1955: 172-173).

برخلاف هایدگر، بولنو همانند اشمیتس- وارد واکاوی‌های هستی‌شناسانه نمی‌شود، اگرچه اغلب به هایدگر اشاره می‌کند و به او اعتماد دارد. علاقه او بیشتر از منظر انسان‌شناسانه است و تحلیل او از اتمسفر بیشتر بر افق پدیدارینی که به روی این مضمون‌سازی گشوده شده، تمرکز یافته است (Bollnow 2009: 41). به این ترتیب، بولنو به رابطه اتمسفر-جهان و شکل ظاهری اتمسفر، رابطه متقابل اتمسفرهای گوناگون، و همچنین شرایط اتمسفریک موقعیت‌ها تنها به عنوان مفهومی نظری توجه ویژه‌ای دارد. اما در تفکر اشمیتس، نحوه مواجهه متفاوت است و اتمسفر چونان مفهومی کاربردی در نظر گرفته می‌شود. از این نظر، مفهوم اتمسفر برای اشمیتس موقعیتی مشابه با مفهوم هستی برای هایدگر دارد. اما اشمیتس بر خلاف هایدگر، از ساختار هستی‌شناسانه سخن نمی‌گوید. بنابراین، اشمیتس شرایط امکان یک پدیدار را در ساختاری هستی‌شناختی همانند احساس طبقه‌بندی نمی‌کند بلکه آن‌را در سطح افقی ساختار یک پدیدار داده شده نگه می‌دارد و اتمسفرها را در جایگاه احساس قرار می‌دهد.

سرانجام می‌توان نتیجه گرفت که در تمام موارد نام برده، مفهوم اتمسفر بیشترین ارتباط را با آن‌چه هایدگر واقع‌بودگی (Faktizität) می‌نامد، دارد- این مسئله که امر واقع به یک معنا از پیش به ما داده می‌شود و برای ما مقدم است و ما همیشه آن‌را پیشاپیش می‌فهمیم. این واقعیت برای پدیدارشناسی از اهمیت تعیین‌کننده‌ای برخوردار است زیرا مکمل این فرض پدیدارشناسی است که پدیدارها پیشاپیش داده می‌شوند و به گونه‌ای امکان فهم را بازمی‌گشایند. بی‌واسطه بودن این پدیدارها تا حدی بیشتر از هوسرل برای این سه پدیدارشناس تعیین‌کننده است. به نظر می‌رسد جایگاه برجسته‌ای که مفهوم اتمسفر در فلسفه پدیدارشناسی به خود اختصاص داده است نتیجه این فاصله‌گیری از هوسرل است. آن‌ها دقیقاً بر مواجهه نظری با واقع‌بودگی به عنوان شرط امکان ارتباط معنی‌دار با واقعیت (Realität) تمرکز می‌کنند.

نتیجه‌گیری

هر فیلسوف بزرگ و نظام‌مندی شاه‌راهی را برای ورود به دستگاه نظری خود تعیین می‌کند که به میانجی خوانش متون او می‌توان به این شاه‌راه دست یافت. مفهوم اتمسفر در دستگاه نظری اشمیتس از جمله این شاه‌راه‌ها است چرا که جمع مفاهیم عمده‌ای که از آن‌ها سخن گفته است،

نظیر فضای بدون سطح، تن (بدن زیسته/بدن دارای احساس) و احساسات، در این مفهوم تبلور شناخت‌شناسانه و روش‌شناسانه پیدا می‌کند. از این رو درک روش‌شناسانه از آن به مثابه مفهومی کل‌نگر- بهتر می‌تواند سبب فهم کلیت دستگانه نظری وی شود.

اشمیتس به واسطه مفهوم اتمسفر سعی در برقراری پیوندی میان برخی دوگانه‌های موجود در اندیشه غرب و عبور از آن به‌ویژه امور سوژکتیو و ابژکتیو داشته و از طریق باز تعریف پدیدار و مفهوم اتمسفر، فهم تازه‌ای را از مفاهیم احساس و تن بیان کرده است. تن برای اشمیتس نقش سوژه ادراک‌کننده را برعهده نمی‌گیرد بلکه در نظر گرفتن وضعیت آن به معنای درک متفاوتی از تعامل سوژه و ابژه شناخت است که رابطه التفاتی را تغییر می‌دهد. علاوه بر این، شیوه‌ای که تن ما خودش را بر ما عیان می‌کند نشان دهنده سویه احساسی و انفعالی آن است و تحلیل پدیدارشناسانه باید از این‌جا آغاز شود؛ این همان چیزی است که برای کشف واقعیت‌های سوژکتیو به دنبال آن هستیم. بر این اساس، تجربه تنانه روش اصلی مورد نیاز برای فهم تمامی پدیدارها است و پدیدارشناسی نوین ساختار اصلی التفات را که در ارتباط با تن قرار می‌گیرد به عنوان شرط امکان خود مطرح می‌کند.

با توجه به چنین نگرشی نسبت به مفهوم تن، مفهوم اتمسفر وارد تحلیل نوینی از پدیدارشناسی می‌شود. اتمسفر ادراکی از واقعیت را رقم می‌زند که به هیچ ابژه انضمامی یا ادراک حسی اشاره نمی‌کند بلکه بر نحوه وجودی تن در جهان پیرامون پافشاری دارد و رابطه معناداری را نشان می‌دهد که در آن تنها ارتباطات می‌توانند معنای انضمامی تری داشته باشند؛ ارتباطاتی از نوع تنانه. اهمیت روش‌شناسی نوین اشمیتس به واسطه مفهوم اتمسفر و از طریق تحلیل دو سویه و نگاه به هر دو طرف پدیدار است. از منظر روش‌شناسی، اتمسفر نه صرفاً سوژکتیو است و نه ابژکتیو بلکه امری میان این دو است. از این جهت و با توجه به تحلیل دو سویه اشمیتس و ارائه خوانشی نوین از مفهوم نفس، گامی در راستای چیرگی بر دوگانگی ایجاد شده میان امور سوژکتیو و ابژکتیو با تعریف فضای احساس به عنوان امری میان سوژه و ابژه برداشته شده است. در چنین حالتی برای تن اهمیتی ندارد که ما با تفکرات مان، احساسات خود را حل و فصل کنیم. تن به هر حال احساسات را حس می‌کند. اما اگر احساسات را در فضایی میانه به مثابه اتمسفرها قرار دهیم دیگر لازم نیست

نگران این باشیم که چه چیزی روانی-ذهنی است و چه چیزی فیزیکی و در نتیجه تاحدی می‌توان به گشایش جدیدی در مشکل بزرگ تفکر غرب، که هر آن‌چه را که نمی‌تواند به روشنی به بدن جسمانی نسبت دهد به روان (نفس) منتسب می‌کند، امیدوار بود. در هر صورت این مسئله می‌تواند همچون گفتمانی میان پژوهش‌گران علوم انسانی و سایر علوم (از جمله علوم اعصاب، پزشکی، معماری، علوم تربیتی و آموزشی و غیره) باشد و زبانی جدید برای مفهوم‌پردازی در امور مربوط به زندگی انسان فراهم آورد.

باری، پدیدارشناسی نوین به معنای واقعی کلمه بر روی پدیدار این‌جا و اکنون‌بودگی استوار است و می‌خواهد جهت‌گیری اصولی خود را برای چنین فهمی از پدیدار فراهم کند. در این پروژه مفهوم اتمسفر نقش برجسته‌ای دارد و می‌توان نتیجه گرفت که فهم آن با درک ایده پدیدارشناسی نوین در بازتعریف فلسفه به مثابه «خودتأملی انسان است برای خودیابی در محیط پیرامون‌اش» (Schmitz 2014a: 9) پیوندی ناگسستنی دارد. بر این اساس، اتمسفر به مثابه پدیداری انضمامی یا مفهومی روش‌شناسانه- می‌تواند به عنوان خوانشی از فلسفه اشمیتس همچون یک کل عمل کند.

پی‌نوشت‌ها

- ^۱ استتیک نوین را می‌توان به مثابه تئوری شناخت یا روش شناخت بر پایه تجربه‌های حسی دانست. استتیک در این‌جا دیگر به مجموعه‌ای از قوانین زیبایی (امر زیبا) یا معادلی برای امر زیبا به تمام معنا گفته نمی‌شود. استتیک نوین به عاملی برای گشودگی انسان نسبت به تجربه حسی محیط پیرامون خود تبدیل شده است.
- ^۲ برای مطالعه کاربرد مفهوم اتمسفر در آثار گرنوت بومه نک. (Böhme 1989, 1995, 1998, 2001, 2017a, 2017b, 2017c).
- ^۳ اساساً شرح نظریات یک فیلسوف پدیدارشناس از خلال توصیف ممکن می‌شود و نویسندگان قصد دارند در این مقاله با روش توصیفی (علاوه بر تحلیل پدیدارشناسانه) که اساس شیوه گزارش‌دهی پدیدارشناسانه است کار فیلسوف مطرح شده را بسط دهند. در روش پدیدارشناختی، توصیف شکلی از تحلیل است؛ به‌واسطه این‌که مفاهیم چگونه هویدا می‌شوند حقیقت (الثیا) نمایان می‌شود و از خلال توصیفات است که حقیقت خود را نشان می‌دهد (Van Manen 1990). اثر فن‌مانن از جهت کاربردهای فن‌محورانه روش‌شناسانه پدیدارشناسی و پژوهش‌های پدیدارشناسانه در حیطه علوم انسانی با نگاهی به گوگل اسکالر و بسیاری ارجاعات دیگر و نیز توضیح خود ناشر-راتلج- تبدیل به اثری کلاسیک شده است.

- ^۴ برای مطالعه تحلیل اشمیتس از پدیدارشناسی هوسرل نک. (Schmitz 1996).
- ^۵ این عبارت را می‌توان به درگیری انفعالی یا عاطفی نیز برگرداند. اما ما در این جا واژه *Affekt* و *affective* را به انفعال و انفعالی برگردانیدیم. همچنین، واژه *Betroffensein* در انگلیسی به *involvement* برگردانده شده است که می‌توان آن را به درگیری برگرداند. اما برای واژه آلمانی، معادل «در معرض بودن» گویاتر است.
- ^۶ در زبان انگلیسی دو معادل برای واژه *Leib* در نظر گرفته شده است: *felt-body and lived-body* یا به عبارتی *(living-and-felt Leib)* (Griffero 2016, 2 & Wehrle 2019); در این مقاله به دلیل پرداختن به بدن دارای احساس و با توجه به انتخاب برخی از مترجمان حوزه فلسفه، به منظور تمایز از سوپه جسمانی بدن، واژه *ten* را معادلی برای *Leib* برگزیدیم.
- ^۷ میان حس یا دریافت حسی کردن (*empfinden*) و احساس کردن (*fühlen*) تمایز وجود دارد.
- ^۸ درون فکنی یکی از اجزای پارادایم شناخت‌شناسانه و سه‌گانه‌ای (روان‌شناسی‌گرا- تحویل‌گرا- درون‌فکن) است که اشمیتس آن را مورد نقد جدی قرار داده و به این معناست که تجربه انسان به دنیایی درونی و شخصی منتقل و محدود می‌شود. به عنوان نمونه، احساسات به‌مثابه رخداد‌های غیرقابل اندازه‌گیری صرفاً به نفس به عنوان مجموعه و انباشتی سوپزکتیو انتقال می‌یابد.
- ^۹ شبه چیزها همانند صدای انسان، باد، نوای موسیقی، اتمسفرهای آب و هوایی، نیروی الکتروسیسته، نیروی گرانش، درد، ریتم، زمان و غیره. این‌ها هستند‌هایی هستند که استمرار و بقای‌شان مختل شده است و متفاوت با چیزهای کامل هستند. تونینو گریفرو نخستین نظام‌بخشی برای هستی‌شناسی شبه-چیزها را در یکی از آثار خود پیشنهاد کرده است (Griffero 2017). (see:)
- ^{۱۰} در مورد این دو واژه باید گفت که هر دو به معنای فرو رفتن و درگیر شدن در تنی دیگر است با این تفاوت که در *Einleibung* هویت و اساس چیز نخست پس فرو رفتن یا درگیر شدن با دیگری حفظ می‌شود اما در *Einverleibung* هویت و اساس چیز نخست در دومی حل و یکی می‌شود. واژه نخست را می‌توان به ایجاد و خلق یک تن جدید و واژه دوم را ادغام و پیوستن و چیزی را در قالب تن جدید قرار دادن، برگرداند.

منابع

- 0 امینی، امیرحسین؛ سلطان‌زاده، حسین (۱۳۹۶) «اتم‌سفر فضا در پدیده‌شناسی به مثابه فضای بدون سطح». مجله مدیریت شهری، ۱۶(۴۹): ۴۶۹-۴۸۷.
- 0 فون هرمان، فردریش ویلهلم (۱۳۹۹) *سوژه و دازاین*. ترجمه احسان پویافر، فلورا عسکری‌زاده. تهران: نشر روزگار نو.

- 0 دکارت، رنه (۱۳۸۷) تأملات در فلسفه اولی. ترجمه احمد احمدی، تهران: سمت.
- 0 مروجی، احسان؛ ضیاءشهبایی، پرویز؛ حسینی، مالک (۱۴۰۰) «مفهوم فضا در پدیدارشناسی کاسیرر، هایدگر و اشمیتس». *مجله پژوهش‌های فلسفی*، ۱۵(۳۴): ۳۶۳-۳۸۰
- 0 Blume, Anna (2010) “Hermann Schmitz (1928-)“, Hans Reiner Sepp, Lester Embree, *Handbook of Phenomenological Aesthetics*. Dordrecht: Springer. p. 307-311.
- 0 Böhme, Gernot (1989) *Für eine ökologische Naturästhetik*, Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- 0 Böhme, Gernot (1995) *Atmosphäre. Essays zur neuen Ästhetik*, Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- 0 Böhme, Gernot (1998) *Anmutungen. Über das Atmosphärische*, Ostfildern v. Stuttgart: Tertium.
- 0 Böhme, Gernot (2001) *Ästhetik. Vorlesungen über Ästhetik als allgemeine Wahrnehmungslehre*, München: Fink.
- 0 Böhme, Gernot (2003) *Atmosphären; die Beziehung von Musik und Architektur jenseits physikalischer Vorstellungen*, in: Metzger, C. (Hrsg.), *Musik und Architektur im Auftrag des Internationalen Musikinstituts Darmstadt*, Pfau/Saarbrücken.
- 0 Böhme, Gernot (2009) *Das Wetter in der Sprache der Gefühle mit besonderer Berücksichtigung Goethes*, in: Nova, A./ Michalsky, T. (Hrsg.), *Wind und Wetter. Die Ikonologie der Atmosphäre*, pp.247, Venezia.
- 0 Böhme, Gernot (2017a) *The Aesthetics of Atmospheres*, London-New York: Routledge.
- 0 Böhme, Gernot (2017b) *Atmospheric Architectures. The Aesthetics of felt Spaces*, London et al.: Bloomsbury.
- 0 Böhme, Gernot (2017c) *Critique of Aesthetic Capitalism*, Milan: Mimesis International.
- 0 Bollnow, Otto F. (2009) *Das Wesen der Stimmungen*, Würzburg: Königshausen & Neumann.
- 0 Fuchs, Tamas (2000) *Leib, Raum, Person. Entwurf einer phänomenologischen Anthropologie*, Stuttgart, S. 193-251, in Anlehnung an Ludwig Binswangers “Gestimmten Raum,, (Binswanger, “Das Raumproblem in der Psychopathologie,, in: Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie 145 (1993), S. 598-647).

- 0 Fuchs, Tamas (2013) *Zur Phänomenologie der Stimmungen*, in: F. Reents, B. Meyer-Sickendiek (Hrsg.) *Stimmung und Methode*, Tübingen: Mohr Siebeck.
- 0 Griffèro, Tonnino (2016) "Atmospheres and felt-body resonances", *Studi di estetica (Italian Journal of Aesthetics)*, Vol. 4, Issue 5.
- 0 Griffèro, Tonnino (2017) *Quasi-Things. The Paradigm of Atmospheres*, Albany: Suny Press.
- 0 Hasse, Jürgen (2012) *Atmosphären der Stadt: Aufgespürte Räume*. Berlin: Jovis.
- 0 Heidegger, Martin (1955) *Was ist Metaphysik?*, Siebte Auflage, Frankfurt A. M.: Klostermann.
- 0 Heidegger, Martin (2006) *Sein und Zeit*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- 0 Julmi, Christian (2015) *Atmosphären in Organisationen. Wie Gefühle das Zusammenleben in Organisationen beherrschen*. Bochum/Freiburg: Projektverlag.
- 0 Parviainen, Jaana (2014) "The performativity of double bodies exploring the phenomenological conception of Leib/Körper distinction in interactive bodywork", *International Journal of Work organization and Emotion*, 6(4): 311-326.
- 0 Schmitz, Hermann (1965) *System der Philosophie*, Bd. II, 1. Teil: Der Leib, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1969) *System der Philosophie*, Bd. III: Der Raum, 2. Teil: Der Gefühlsraum, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1990) *Der unerschöpfliche Gegenstand. Grundzüge der Philosophie*, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (1996) *Husserl und Heidegger*, Bonn: Bouvier.
- 0 Schmitz, Hermann (2003) *Was ist Neue Phänomenologie?*. Rostock: Koch Verlag.
- 0 Schmitz, Hermann (2011a) *Der Leib*, Berlin/Boston: De Gruyter.
- 0 Schmitz, Hermann, Muñllan, R.O. and Slaby, J. (2011b) "Emotions outside the box, the new phenomenology of feeling and corporeality", *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 10(2): 241-259.
- 0 Schmitz, Hermann (2014a) *Atmosphären*, Freiburg/München: Karl Alber.
- 0 Schmitz, Hermann (2014b) *Kurze Einführung in die Neue Phänomenologie*, Freiburg/München: Karl Alber.

- 0 Tellenbach, Hubert (1968) *Geschmack und Atmosphäre. Medien menschlicher Elementarkontakte*, Salzburg: O. Müller.
- 0 Van Manen. M. (1990) *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. London/New York: Routledge.
- 0 Wehrle, Maren (2019) "Being a body and having a body. The twofold temporality of embodied intentionality", *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 19: 499-521.
- 0 Wimmer Manfred (2011) Stimmungen im Spannungsfeld zwischen Phänomenologie, Ontologie und naturwissenschaftlicher Emotionsforschung. Deutsche Zeitschrift für Philosophie; *Gefühle als Atmosphären* (Sonderband 29): 97-123. Berlin: Akademie Verlag.
- 0 Wolf, Barbara & Julmi, Christian (2020) *Die Macht der Atmosphären*. Freiburg/München: Karl Alber

